

VÄLIS-EESTI

2019 VÄLIS-EESTI ÜHINGU AJAKIRI · XXIV AASTAKÄIK

VÄLIS-EESTI

Välis-Eesti Ühingu ajakiri 2019 nr 2

XXIV aastakäik

SISUKORD

Toimetuse veerg 1

I osa Kaasaegne Eesti

Katre Riisalo. Eesti laulupidude 150. aastapäevale pühendatud näitus 3

Marju Kõivupuu. Eesti keelest ja meelest üleilmastuval 21. sajandil 12

Rein Einasto Eestlane maailmas, maailm eestlases 19

II osa Välis-Eesti

Leili Utno Eesti laulupidudest sündinud kongressid 24

Kalev Sepp Portlandi ja USA Lääneranniku eestlus 32

Ella Scott Aasta vahetusõpilasena Eestis 37

Juris Žigurs. Menukaim külalisesineja Elsa Maasik Riia ooperis 41

III osa Meile kirjutatakse

Jaak Kiviloog kuidas paremini siduda diasporaad Eestiga 43

Leili Utno. Tähelepanu vääriv Tõnu Õnnepalu raamat „Aaker“ 44

J. Martin. Kuidas me näeme keskkonda. Poliitökoloogia. 46

IV osa Välis-Eesti Ühingus

IV Välis-Eesti Kongressi ettekannete bibliograafia 48

Ajakirja „Välis-Eesti“ bibliograafia 1996-2019 50

Kutse Välis-Eesti Päeva kutse ja kava 64

Anton Hansen Tammsaare testament eesti rahvale „Truudus“

Välis-Eesti Ühingu kirjastuse väljaanne, teine täiendatud trükk

ISSN 1736-2776

Toimetus:

Peatoimetaja ja koostaja: Leili Utno

Toimetaja: Lauri Suurmaa; keeleteoimetaja: Artur Laast

Toimetuskolleegium: Inna Feldbach, Artur Laast, Lauri Suurmaa, Leili Utno.

Autoriõigused kuuluvad autoritele ja toimetusele.

Toimetuse kontaktandmed:

Välis-Eesti Ühingu, Toimetus, Õismäe tee 112-32 Tallinn 13513,

e-post: leiliutno@valiseesti.org tel. 372-659200 või 5035269

Kodulehekülg <http://www.valiseesti.org>

Toimetaja veerg

Ta lendab mesipuu poole!

Meie ajakirja järjekordne, XXIV väljaande teine number on pühendatud eestlaste laulupidudele ja Välis-Eesti Kongressidele.

Tänavu, 2019. aasta suvel toimus Tallinnas ja Tartus mitmeid Eesti Laulupidude 150. aastapäevaga ja Laulupeoga seotud kontserte, kongresse ja mõttevahetusi, milles osales arvukalt väliseestlasi. Kaasajal elab maailmas kokku hinnanguliselt 180 000 väliseestlast ehk iga viies eestlane elab väljaspool Eestit. Umbes sama suhtarv eestlaste paiknemise kohta oli 100 aastat tagasi, mil sündis Eesti riik. Suur osa tänapäevasest rahvuskaslaste kogust ehk eesti diasporaast oskab eesti keeles kõnelda ja on asutanud eesti seltse ning laulukoore oma asukoha riikdes väljaspool Eestit.

Käesoleva ajakirja „Välis-Eesti“ I osas avaldame Eesti Rahvusraamatukogu humanitaaria ja kunstide osakonna juhataja Katre Riisalu artikli, mis on sisuliselt sissevaade Eesti ja väliseestlaste laulupidude ajalukku. Artikkel annab sõnas ja pildis hea ülevaate eestlaste laulupidude 150-aastasest ajaloost. Selle ettekande esitas autor 3.juulil toimunud Välis-Eesti Kongressil Maarjamäe lossis.

Meie rahva kultuuriloo teemade käsitlemist ajakirja I osas jätkab Tallinna Ülikooli vanemteadur Marju Kõivupuu artiklis „Eesti meelest ja keelest üleilmastaval 21.sajandil“, mis on samuti esitatud Välis-Eesti Kongressil 2019. Niisiis, *alguses oli sõna*. Autori sõnul on tähtsaim osa meie vaimuvarast meie eesti emakeel ja selle kasutamine kõikides eluvaldkondades. Eesti keel on eestlaste suurim vara, olles kujundanud meie mõtteviisi, mis on eestlaste ühine vaimne kultuuripärand ja eestluse alustala. Selles keeles on loodud meie kirjasõna, selles keeles õpime ja õpetame. Ligi sajand on eestlastel omakeelne kõrgharidus, mis on meie rahvaarvu juures erakordne saavutus.

Eestlased hindavad kõrgelt ka meie kodumaa ainelisi väärtusi. Sellest ja eestlaseks olemise võimalustest kirjutab emeriitprofessor Rein Einasto artiklis „Eestlane maailmas, maailm eestlases“. Väärtuslikud on eestlaste kultuurimälestised ja rajatised asumites, koduõued, põlis põllud. Teada on, et meie vanimad haritud maalapid pärinevad 6. ja 7. sajandist. Loodus on meile pärandanud maailmas liigirikkaamad puisniidud. Meie kohus on kõike seda hoida. Autor toetub oma arvamustes meie tuntud kirjatarkadele, teeb seda ladasas

meeles ja keeles

Ajakirja II osa algab Välis-Eesti Ühingu juhataja Leili Utno artikliga “Eesti Laulupidudest sündinud Kongressid“.

IX Eesti Laulupeoga 1928.a. on seotud Välis-Eesti Ühingu asutamine Tallinnas ja kõik järgnevad kaheksa Välis-Eesti Kongressi . Kongresside materjalid on välja antud albumitena 1934.a. ja 1939.a. ja avaldatud Välis-Eesti Kongressi ettekannete kokkuvõtetena 1999., 2004., 2009. aastail ja ajakirjades „Välis-Eesti“.

Ajakirja veergudel on lugeda huvipakkuv 12.klassi Kiili Gümnaasiumi Austraaliast töppima tulnud vahetusõpilase Ella Scotti lugu „Minu aasta vahetusõpilasena Eestis“ Autori tutvumist Eestiga ilmestavad fotod Eestimaa paikadest, mida ta aasta jooksul külastas ja heade mälestustena koju Sydney`sse kaasa viib. Ella lemmiklaul ongi *..Ta lendab mesipuu poole!*

Väärtuslik osa sellest ajakirjast on väljaande lõpus, kus avaldame ajakirja „Välis-Eesti“ väljaannetes aastail 1996-2019 avaldatud artiklite ja arvamuste bibliograafia.

III osas avaldame Soomes resideeruva Eesti arsti Jaak Kiviloogi ettepaneku eesti kirjanduse ühislugemise abil lähendada eesti diasporaad kodumaale.

Välis-Eesti Ühing on selle ettepaneku vastu võtnud ja asub seda missiooni täitma juba 30. novembril 2019.

Oleme teinud ettepaneku ka teistele välis-eesti seltsidele Välis-Eesti Päeval novembrikuu viimasel nädalavahetusel ühiselt lugeda A.H.Tammsaare testamenti „Truudus“, mille autor kirjutas Eesti rahvale 1939.a. Elujõuline on vaid see rahvas, kes tahab ja suudab väarikalt hinnata ja säilitada oma vaimset kultuuripärandit.

Ajakirja toimetus ootab lugejatelt kaastöid e-posti aadressil:
leiliutno@valiseesti.org

Lugupidamisega,
ajakirja “Välis-Eesti“ peatoimetaja
Leili Utno

I osa

Kaasaegne Eesti

Eesti laulupidude 150. aastapäevale pühendatud näitus

Katre Riisalu, MA

Humanitaaria ja kunstide raamatukogu juhataja
Laulupeoraamatukogu kuraator
Eesti Rahvusraamatukogu

Laulupeoga seonduvaid näitusi on rahvusraamatukogus koostatud alates XV üldlaulupeost 1960. aastal kui loodi muusikaosakond ning avati muusikale spetsialiseerunud lugemissaal. Ka tänavusel juubeliaastal otsustasime laulupidude traditsiooni väärikat tähtpäeva tähistada näitusega. Soovisime teha teistmoodi näitust ja juba paar aastat varem algas mõttetöö idee leidmiseks, kuidas kõige paremal moel ja viisil välja tuua raamatukogu hoidlates peituvad rikkused. Tahtsime näidata, et raamatukogust võib leida väga erinevat tüüpi trükiseid, mis kannavad materiaalsel kujul edasi laulupeo traditsiooni. Nii sündis idee laulupeoraamatukogust. Üleriigilisel laulu- ja tantsupeo juubeliaastal otsisime hoidlatest välja kõik laulupeoga seonduvad haruldased ja vähem haruldased trükised ning pooleks aastaks täitis laulupeoraamatukogu kogu hoone. Kokku eksponeeriti pea 800 erinevat trükist.

Raamatute, laulikute ja plakatite kõrval leiab raamatukogust laulupidude teatmikke ja teejuhte, programme ja kõnesid, postkaarte ja fotoalumeid, reklaamtrükiseid ja mälestusteraamatuid, kutseid ja tänukirju läbi 150 aasta. Nii tekkis terviklik pilt sellest, kuidas õhukestest kavalehtedest on 150 aasta jooksul kujunenud mahukad praktilise infoga teatmikud või sirvides laulikuid näha, kuidas aegade jooksul on muutunud laulupidude repertuaar. Pakkudes nostalgiahetki laulupidudel osalenutele, sissevaadet laulupidude korraldamise ja olmesse ning käsitledes mitmeid nüüdseks unustatud laulupidudega seotud sündmusi, hetki ja kombeid. Näitus peegeldas ühtaegu nii Eesti üldlaulupidude järjepidevat traditsiooni kui ka Eesti Rahvusraamatukogu kogude rikkust ning ajaloolist sügavust. Lisaks andis väljapanek ülevaate ka vähetuntud ja nüüdseks juba unustatud traditsioonist – laulupidudega pikka aega kaasas käinud teatri-, ooperi-, balleti- ja vabaõhuetendustest.

Järgnevalt põgus ülevaade näituse põnevamatest eksponaatidest.

Trükiste tüübi põhise näituse kontseptsiooni loomise ajendiks oli mõne aasta tagune leid meie kogust - **esimese laulupeo miniatuurne kutse**. Rahvusraa-

Kutse esimesele Eesti üldlaulupeole 1869. aastal. Kutse hoiul Rahvusraamatukogus

matukokku on see jõudnud tänu kirjakunstnik Villu Tootsile, kelle isikuarhiiv on raamatukogus hoiul ja kellel oli erihuvi väikeseformaadiliste trükiste vastu. Rahvusraamatukogus on hoiul ka Gustav Ernesaksa isikuarhiiv ning sealt on pärit mitmed unikaalsed näituse eksponaadid. Näiteks Eesti Lauljate Liidu poolt antud tänukirjad dirigent Gustav Ernesaksale, kes viis koorid nii 1933 kui ka 1938 aastal laulupeole. Laulupeokutsete ja tänukirjade raamatukogusse saabumise juhuslikkus teeb need trükised võrdlemisi haruldaseks. Väiksest mahust ja napist sisust hoolimata on kutsetest sõltunud see, et pidulised ikka õigel ajal ja õigesse kohta jõuaksid ning peol üleüldse osaleksid.

Laulupidude traditsiooni lahutamatu osa alates esimesest laulupeost on olnud peol peetavad kõned. **I üldlaulupeo kõnes** tegi Jakob Hurt, tollaegse Tartu gümnaasiumi õpetaja, üleskutseid hariduse kaitseks, emakeelsete koolide asutamiseks ja saksastumise vastu. See pöördeline kõne tõi Hurda rahvusliku liikumise etteotsa, kujundades tema kui liidri mainet rahva seas. Hurda pakutud ideed kujunesid järk-järgult keskseks rahvuskultuuri eest võitlevate eestlaste seas laiemalt. Esmakordselt avaldati kõne trükis 1932. aastal Ajaloolises Ajakirjas. Kui I üldlaulupeol kõnelevaid pastoreid kuulati viisakalt vaikides, siis II üldlaulupeol väljendati juba protesti kui miski ei meeldinud. Näiteks kutsus II üldlaulupeol rahva pahameele esile tagurlik kõne, mille pidas Peterburi kindralsuperintendent ja Peterburi Eesti Jaani koguduse pastor

C. Freifeldt. Kõnes tehti maha rahvuslikke püüdlusi ning kiideti samal ajal mõisnikke ja pastoreid kui eesti rahva heategijaid. Rahva poolehoid kuulus aga hoopis demokraatliku leeri esindajatele Johan Kölerile, Friedrich Reinhold Kreutzwaldile ja Carl Robert Jakobsonile.

Esimeste laulupidude kõned on ilmunud ka eraldi trükistena, nii nagu ka kaasaegsete mälestused peo meeleolust. „Dörptsche Zeitung“ kirjutas esimese laulupeo järgselt: „Üldmulje jäi meile vähemalt sarnane, et meie teada pole terves Euroopas ühtegi rahvast, kus maarahva juures oleks väljakujunenud sarnane raudne tahe väärtusliku laulu väljaarendamiseks kui eestlaste ja lätlaste juures.“

Esimesest üldlaulupeost on säilinud lauljate elukutsete kohta ainulaadne statistika, mille koostas küsitluse teel Fr. R. Kreutzwaldi väimees, gümnaasiumiõpetaja Gustav Blumberg. Sellest selgub, et kõige rohkem lauljaid (329) oli valla- ja külakoolmeistrite hulgast. Neile järgnesid taluperemehed (129), käsitöölised (69), kihelkonnakoolmeistrid ja köstrid (859), töömehed, sulased ja teenrid (52), vanemad kooliõpilased (47) jne. Et laulupidu langes kibedale heinaajale, ei olnud kõikidel lauljatel, kes seda oleksid soovinud, võimalik peost osa võtta.

On vähetuntud fakt, et pea saja aasta kestel on üldlaulupidusid saatnud erinevad **teatri – ja muusikalavastused**, ooperid jms. Eriti varasemate laulupidude puhul oli selle taustaks idee, et laulupeole pika rännaku ette võtnud pidulised saaksid osa ka muudest kultuuriüritustest. Ei sattunud ju talupoeg kuigi tihti linna, veel vähem teatrisse. Niisiis oli neil etendustel ja lavastustel kultuurihariduslik ja valgustav eesmärk. Etenduste toimumispaikadeks olid nii teatri- ja ooperimajad kui ka vabaõhulavad. Samuti oli kirju lavateoste nimekiri – alates antiiksetest draamadest, balleti ja süvaoooperini välja.

Teise üldlaulupeo ettevalmistuse käigus tekkis idee peo ajal lavastada mõni algupärane näitemäng. Selleks loodeti abi Lydia Koidulalt, kes oli 1870. a. Tartu „Vanemuises“ rajanud eesti teatri ja poolteise aasta jooksul kirjutanud kolm algupärast näidendit („Saaremaa onupoeg“, „Kosjakased“ ja „Säärane mulk“). 1877. a. kavatsetud laulupidu lükkus edasi, Koidula sõitis koos perekonnaga pooleteiseks aastaks Saksamaale. Ja kui teine laulupidu 1879.a. Tartus toimus, siis ei uuendatud näidendi tellimust Koidulale. Vanemuise aias mängiti baltisakslase August von Kotzebue naljamängu „Pärmi Jaagu unenägu“ ning Juhan Kunderi näidendit „Mulgi mõistatus ja tartlase tarkus“. Spetsiaalselt 1880. aastal Tallinnas toimunud III üldlaulupeo jaoks kirjutas Lydia Koidula oma viimase näidendi „Kosjaviinad ehk kuidas Tapiku pere laulupeole sai“. Näidend jäi tookord ette kandmata. Sellegipoolest esitasid aga

Postkaart, välja antud 1923. aasta laulupeoks.

Postkaart, välja antud 1933. aasta laulupeoks.

Lootuse seltsi näitlejad L. Koidula näidendi „Säärane mulk ehk sada vakka tangusoola“. Ja nii kuni 1975. aastani, kui tehti viimased katsed mitmekesistada kultuuriprogrammi. Samaaegselt toimus koorifestival „Tallinn – 75“. Teater Estonia mängis laulupeo lõpulavastusena Pirita jõekäärus Eugen Kapi ooperit „Tasuleegid“, mida peetakse eesti esimeseks nõukogude ooperiks.

Omaette ajamahukas uurimistöo oli kogudest üles leida laulupeo logoga **reklaamtrükised**. Siinkohal võib öelda, et juba esimese üldlaulupeo ajal oskasid ettevõtlikumad ärimehed laulupeoga oma tooteid siduda. Näiteks ilmus saksakeelses ajalehes „Dörptsche Zeitung“ reklaam, kus kaubaartikliteks olid „Laulopiddo Siggariid ja Jubelipiddo Wiin“. Eesti Vabariigi aastatel reklaamiti laulupidu turismi ergutamise eesmärgil. Kaunilt ja professionaalselt kujundatud saksa, inglise, rootsi ja soome keeles ilmusid reklaamvoldikud, mis tutvustasid laulupeotraditsiooni ning kutsusid külastama keskaegset Tallinna. 1950ndatest aastatest on pärit laulupeo logoga konservikarpide etiketid ja isegi paberrossikarp. Laiemaid võimalusi laulupeo reklaamimiseks andsid raadio ja televisioon.

1938. aastal kanti laulupidu esimest korda üle raadios, avamiskontserdist tegi ülekanne ka Riia ringhääling. XIV üldlaulupeo eelõhtul 1955. aastal läks

eetrisse Eesti Televisiooni esimene proovisaade, mis kestis 2 tundi ja 35 minutit. Telesaates oli lõik, kus Gustav Ernesaks rääkis laulupeo ettevalmistustest ja telepäeva lõpetuseks kõlas „Tuljak“.

Esimene laulupeoülesvõttega **heliplaat**, mida oli võimalik toona ka plaadipoodidest osta, pärineb 1965. aastast. Tegemist on väikeseformaadilise viinülplaadiga, kus kõlab ka G. Ernesaksa „Mu isamaa on minu arm“, mis oli aastaid keelatud, kuid tol aastal taas ametlikult kavas.

Vanim näitusel eksponeeritud laulupeo originaalplakat on pärit 1938. aastast. Selle on rahvuslikus võtmes kujundanud kunstnik Johann Naha. Günther Reindorffi õpilasena lõpetas ta 1929 Riigi Kunsttööstuskooli graafika osakonna ning 1930. aastail pälvis tema tarbograafika mitmeid auhindu.

Vanim säilinud foto üldlaulupeost pärineb meie postkaardikogust ning on 1910. aastast, kui toimus VII laulupidu, seekord kolmandat korda Tallinnas. Fotol on näha peoplats kõlakojaga, mis asus praeguse Laulupeo tänava lõpus. Esmakordselt ei pühendatud pidu ühelegi keiserlikule tähtpäevale. Laulupeo korraldamise eestvedajaks oli Estonia selts ning laulupeo teisel päeval toimus pidulik nurgakivi panek Estonia uuele hoonele.

1910. aasta Tallinna laupeol osales 600 lauljat ja mängijat väljaspool Eestit. Ja nii tekkis mõte korraldada eraldi nn **asunduste laulupidu**. Laulupeo korraldamise ideest haaras kinni Narva Eesti Selts. Peo korralduskomiteesse kuulusid ka Cyrillus Kreek ja Mihkel Lüdig. Narvas valmis selleks puhuks kõlakoda. Laulupidu korraldati varasemate pidude eeskujul – 3 kuud varem saadeti noodid, toimusid eelproovid ja laulupidu ise leidis aset 23.-24. juuni. Pidul pühendati 1812. aastal Napoleoni üle saavutatud võidu sajandale aastapäevale. Päev algas varakult puhkpillide mänguga kirikutornides, keskpäeval toimusid kontserdid, õhtul peod ja etendused. Kohal oli ka Soome Rahvusteater Helsingist, kes mängis August Kitzbergi „Tuulte pöörises“. Esmakordselt toimusid uuendusena spordivõistlused. Laulupeo osales 4000 lauljat-mängijat, pileteid müüdi 20 000. Osalejad olid Peterburist, Valgevenest, Krimmist, Kaukaasiast, Pihkvast, Novgorodist. Narva laulupidu 1912. aastal tõestas, et väljarännanutel on jäänud side Eesti keele ja kultuuriga. Ning juba 1912. aastal kirjutati ajalehes, et tuleb tegutseda selles suunas, et sidemed ei katkeks ning väljaränne väheneks. Narva laulupeo mõte oli lähendada väljarännanuid kodueestlastega. Eesti laulupidu Narvas oli ajalooline sündmus Eesti kultuurielus. Esimest korda tulid kokku Eestimaa ja eesti asunduste sega-, laste- ja pasunakoovid.

Üks põnev fakt veel, nimelt viimast vabariigi-aegset üldlaulupidu 1938. aastal külastas pea **10 000 välismaalast**. Ameerikast saabus Tallinna ka 300 eestlast, kellest enamik reisis siia ekskursiooni korras spetsiaalselt korraldatud

Postkaart, välja antud 1969. aasta juubelilaulupeoks.

Esimesed sõjajärgsed piirkondlikud **eesti laulupäevad** toimusid juba 1946. aasta suve hakul Altenstadtis Saksamaal 8 koori ja ligi 300 lauljaga ja võidupüha raames Lääne-Rootsi Hindåsis. Suve lõpus esineti Saksamaal Geislingenis juba laulupeo mõõtmes - 21 koori ja 882 lauljaga. Augsburgis 10. augustil 1947 toimunud pidu on nimetatud **esimeseks eesti pagulaste laulupeoks**.

Minister H.Laretei kirjutab 1948. a. teatmikus „Eesti Üldlaulupidu Rootsis“, et kes võis septembris 1944 ütelda, et need 24 000 eesti pagulast, kes peaaegu merehädalistena Rootsis randunud olid ja laagreis muremõtteid mõlgutasid, juba kolme ja poole aasta pärast Rootsi pealinnas ülemaalse laulupeo korraldavad protsentuaalselt suurema tegelaste arvuga kui Eestis. Peo, millest peale lauljate osa võtab võimlejate ja rahvatantsijate kogu, kes on omandanud juba rahvusvahelise kuulsuse, ning pagulasteater eesti operetiga, milles on tegevad oma näitlejad, oma orkester, koor ja tantsutrupp. Laretei kirjutab, et see oli positiivne saavutus, mis kaalus üles kõik negatiivse, mis pagulusega paratamatult kaasas käis. Selle kõige taga oli suur töö ja „eestlaste jonnaka visadusega raskuste ületamine“.

Esimene Rootsi-Eesti laulupidu Stockholmis 1948. aasta suvel ühendas 21 koori ja 600 lauljat, lisaks neile veel eesti segakoor Lüübekist. Kanadas organiseeruti hiljem. Esimesed eesti päevad koos laulupeoga peeti 1957. aastal Torontos - 16 koori üle 500 lauljaga. Juba 1950. aastatel oli selge, et

ainult kodumaal alguse saanud traditsioonide elushoidmisest ei piisa. Vaja oli aidata peale kasvavat noorte põlvkonda kaasaegsemas vormis eestluse juures hoida. Tulevase **ESTO** eellooks olid piirkondlikud eestlaste kokkutulekud. ESTO initsiaator ja korraldaja oli Põhja-Ameerika „Eesti päevade” eestvedaja **Robert Kreem** (1923–2006), kel tuli teha suur töö, koordineerimaks kõigis eestlaste asukohamaades ESTO ettevalmistamiseks loodud komiteede tegevust. 8.-16. juulini 1972 toimusidki Torontos esimesed ülemaailmsed „Eesti päevad“, mida hiljem hakati nimetama ESTO-ks. Eestlaste globaalne kokkusaamine oli võimas: laulupeol osales 1400 lauljat ja ligi 9000 kuulajat, gaidide ja skautide suurlaagris Kotkajärvel 1200 noort, jumalateenistused kuues kirikus, spordivõistlused 11 alal, 17 konverentsi ja 250 ettekannet, nelja eesti teatri etendused, üheksa näitust raamatutest ja ekliibristest kuni rõiva-, tarbe- ja kujutava kunstini välja. Sel aastal toimusid nädal enne laulu- ja tantsupidu XII ülemaailmsed eesti kultuuripäevad ESTO2019 Helsingis, Tartus ja Tallinnas. Järjest enam on eestlaste ülemaailmseks kokkusaamise kohaks saanud kodumaal toimuvad laulupeod.

Võime end õnnelikena tunda, et oleme laulupeo 150. juubeli aastal kogenud selle traditsiooni hiilgeaega. Nii osalejate rohket laulupidu, kui oli 2019. aasta suvel, ei ole varem olnud. Laulupeod on suureks kasvanud ning erakordselt populaarsed - inimesed tahavad neil osaleda. Gustav Ernesaksa sõnul „Laul ja laulupidu on läbi aegade olnud see salarelv, mis iga viie aasta järel eestlased kokku toob, et oma rahvuslikku identiteeti tunnetada ja kinnitada. Aga võib-olla on suur laulupidu ka selleks, et igaüks saaks üksinda ja samas koos kõigi teistega, sõprade ja täiesti tundmatute inimestega meie kõrval - kõik koos ja igaüks eraldi oma elu, unistuste, tegude, lootuste ja armastuse üle järele mõelda.“

KASUTATUD KIRJANDUS

Eesti pagulaste laulupeo juht : 10. augustil 1947 Augsburgis / koostaja ja toimetaja: A. Kasemets. – Augsburg, 1947.

Eesti Üldlaulupidu Rootsis : Stockholmis, 26.–27. juunil 1948. – Stockholm, 1948. – 74 lk.

Ernesaks, Gustav. Laul ava tiivad : [laulupeolood]. - Tallinn, 1985.

Ernesaks, Gustav. Suu laulab, süda muretseb : [sõnavõtte, kirju, mälestusi jm. materjale]. - Tallinn, 1971.

Kasemaa, Alari. Laulupeorahvaks saamise lugu : tähtsündmusi laulupidude ajaloost

1869-2014. - Tallinn, 2014.

Kruus, Hans. Jakob Hurda kõned ja avalikud kirjad. - Tartu, 1939.

Leichter, Karl. Seitse sajandit eestlaste lauluteel : kultuuriloolisi andmeid aastatel 1172-1871. - Tallinn, 1991.

Ojamaa, Triinu. 60 aastat eesti koorilaulu multikultuurses Torontos. – Tartu, 2011.

Põldmäe, Alo. 130 aastat eesti laulupidusid. Tallinn, 2002.

Põldmäe, Alo. Üldlaulupidude draama- ja muusikalavastustest // AegKiri.2 : Eesti kutseline teater 100. – Tallinn, 2006.

Põldmäe, Rudolf. Esimene Eesti üldlaulupidu 1869. – Tallinn, 1969.

Põldmäe, Rudolf. Kaks laulupidu 1879–1880. – Tallinn, 1976.

Rosenthal, Heinrich. Eesti rahva kultuuripüüdlused ühe inimpõlve vältel : mälestusi aastatest 1869-1900. - Tallinn, 2010.

Takkin, Arnold ja Ellen. Kolm laulupidu : Eesti laulupeod aastail 1909-1912. - Tallinn, 1995.

Tammann, August. Eesti üldised laulupidud XIX aastasajal. – Tallinn, 1923.

Toi, Roman. Kaunimad laulud pühendan sull' : Roman Toi mälestused. – Toronto ; Viljandi : T. Sarv, 2007.

Üldlaulupeo 100 aasta juubeli laulupidu : [teatmik, mälestusi eelnenud laulupidudest] / toimetanud A. Laur. – Toronto, 1969.

Eesti keelest ja meelest üleilmastuval 21.sajandil

Marju Kõivupuu
Tallinna Ülikooli vanemteadur

*Kas siis selle maa keel laulutuules ei või taevani tõustes üles
igavikku omale otsida?*

Kristjan Jaak Peterson, „Kuu“

Mis on sõna – õhk? Süsihappegaasi ja veeauru segu? Natuke tinti või värvi paberil? Tähemärkide kujutised arvutiekraanil? Mis on keel? Märgisüsteem? Žestid? Hääled?

Emakeele saame suhu nõnda, et ega me ise ju mäletagi, millised on meie esimesed öeldud sõnad ja lihtsamad laused. Sellest, kuidas meile sõnad suhu tulid, räägivad meile hiljem vanemad või vanavanemad ja meie emakeeles kõnelema õppimise lugu saab osaks meie lapseks olemise ja suureks kasvamise loost. Sealtmaalt on emakeel ka meie sotsiaalse identiteedi kujundaja – emakeel pole päritav ega geneetiliselt ettemääratud, see ei olene soost ega rassist, vaid selle omandame kodus kõige lähemate inimestega suheldes. Emakeel paneb aluse meie eneseväljendusoskusele ja empaatialele ning on baasiks hiljem teiste keelte õppimisel.

Carl Robert Jakobsonile (1841–1882) omistatakse ütlust, et (ema)keel ja mõistus käivad käsikäes, sest (ema)keel on avalikuks saanud mõistus. Ja muidugi on eesti keel oma kõla poolest maailma üks ilusamaid – vähemasti meie enda arvates. Kes ei teaks legendi, et ilusa eestikeelse lausega „Sõida tasa üle silla“ võitsid eestlased maailma keelte iludusvõistluse. Muistejutt keelte keetmisest kinnitab sedasama – tublid ja töökad eestlased kõnelevad taevataadi enda keeles:

Inimesed olid sugu teinud ja nende esimesed eluasemed neile liig kitsaks jäänud, veel enam aga selle läbi, et nad teineteisega kokku ei leppinud. Vanataat soovis nüüd, et nad üle maa laiali laguneksid ja juhatas igale rahva salgale oma iseäralise eluaseme kätte. Et neid enam teineteisest võõrutada, võttis ta nõuks igale rahvale oma tahtmisi ja elukombeid ja keelt ja nime anda. Kõik rahvad pidid korra teineteise järele seatud päeval tema ette Sinisele ehk Katla mäele tulema, et seal omadusi, nime ja keelt vasta võtta. [- - -] Vanataat hakkas juba hommikul vara valmistama, et iga rahvas oma osa kätte saaks. Ta tegi tubli

*tule üles, tõi kolmejalgse välja ja pani katla veega sinna peale. Veel ei olnud ta seda tööd lõpetanud, kui juba üks rahvas sinna tuleb, agar, sile ja noble. „Eks näe, olete juba vara üles tõusnud, olete mulle meelega järele! Aga veel ei kee katel; mis teen ma, et rahule jääte? Kinni pidada ei taha ma teid. Te peate endid minu esimeseks rahvaks nimetama ja minu oma keel olgu teie keel.” Nii on Eesti rahval au Vanataadi esimese rahva nime kanda, tema keelt kõneleda ja ilma kõige omaduseta olla, mis Jumala meelest hirmus ja inimestele koormaks on. Selle otsusega läksid nad koju, kõigist austatud. [- -]*¹

Emakeele kaudu ja emakeeles suheldes tunneme end kokkukuuluvana, ühtse rühmana – näiteks rahvusena – ning eristume teistest. Emakeel ei pruugi olla kirjakeel ja emakeele kõnelemise puhul ei ole ka kirjaoskus oluline. Emakeel võib elu jooksul muutuda, kuid keelevahetus ei tähenda automaatselt identiteedivahetust, samuti kui ühise keele kasutamine ei tähenda alati kuulumist samasse rahvusesse. Olgu siinkohal toodud näiteks saksakeelsed sakslased, austerlased ja šveitslased. Emakeelega on seotud ka nii üksikisiku kui kollektiivsed inimõigused – õigus keelekasutusele, keele arendamisele, edasiandmisele jne. Eestlase jaoks on eesti keel tähendanud alati midagi enamat kui lihtsalt suhtlemisvahend – see on oluline kui mitte kõige tähtsam osa meie rahvuslikust identiteedist. Samuti võib väita, et kui inimesel pole lapsena olnud võimalik õppida tundma oma (vana)vanemate keelt ja kultuuri, võib täiskasvanueas tekkida tunne, et oled millestki pöördumatult ilma jäetud, sest sul puudub eelläinud põlveldelt pärandiks saadud see müütiline Oma Lugu – kuuluvustunne, mille kaudu oled ühendatud eelläinud põlvete vereringesse ning kuhu sul endal on tulevikus tõenäoliselt juba keeruline kui mitte võimatu taasühendada oma lapsi ja lapselapsi.

Emakeel, milles mõtleme ja väljendume nii kirjalikult kui suuliselt, on elav organism, mis muutub ajas ning kohaneb oludega. Kui see nii poleks, peaksime muutuma emakeele tervise suhtes valvsaks. Keel peab suutma kaasas käia ühiskonna arenguga, olles nii suhtlus- ja tunnetusvahend kui ka **ühiskonna mälu hoidja**.

Erinevatele allikatele tuginedes räägitakse maailmas praegu 6900 keelt, liiks kasutatakse umbes sama palju viipekeeli. Ligikaudu viitsadat keelt kõneleb vähem kui viiskümmend inimest. Selle hulgas on ka umbes paarsada keelt alla kümne kõnelejaga. Iga kuu sureb just nende hulgast välja keskmiselt kaks keelt. Seevastu üle 100 miljoni emakeele kõnelejaga keeli on kaheksa: mandariini, hispaania, inglise, araabia, hindi, portugali, vene ja jaapani. Mil-

¹ Vt: <http://www.folklore.ee/rl/pubte/ee/vanad/eisen/muist/4.html>

Emakeele päeva tähistamine ja Wiedemanni keelauhinna kätteandmine akadeemik Arvo Krikmannile Väike-Maarjas 2014. Foto Kõivupu arhiivist.

jonikeeli on kokku loetud 347, kusjuures eesti keel mahub kenasti esimese 300 sekka.² Selles kontekstis meenub mulle kohemaid kohtumine ühe Türgist pärit kolleegiga, kes Eestist ega eestlastest varemalt peaaegu midagi ei teadnud. Tal oli väga raske mõista, et ühel rahval, keda on kõigest miljoni jagu, on oma riik ja oma kirjakeel, et selle väikese rahva keel on riigikeeleks ning selles on võimalik saada koguni kõrgharidust. Tema kodumaal olla nii umbes miljon kirjaoskamatut.

Emakeelepäeva hakati Eestis tähistama Virumaa kooliõpetaja Meinhard Laksi (1922–2008) eestvõttel 1996. aastal luuletaja Kristjan Jaak Petersoni sünnipäeval – 14. märtsil. 1999. aastal sai emakeelepäevast riiklik tähtpäev. Seda tähtpäeva tunnistas oma resolutsioonis ÜRO Peaassamblee, kes kuulutas 2008. aasta rahvusvaheliseks keelte aastaks. Rahvusvahelist emakeelepäeva tähistatakse 21. veebruaril. Sellise otsuse võttis UNESCO vastu 17. novembril 1999, et edendada keelelist ja kultuurilist mitmekesisust.

5. märtsil 1988 ilmus ajalehes Punane Täht (praegune Virumaa Teataja) Rein Siku (1961) kirjutus „Võtaks kivi ja ...“, milles autor on seda meelt, et kogu eesti kultuurielu keskmeks on kujunemas pealinn, ent ometi on Virumaalgi rikka ajaloo ja kultuuripärandiga kohti, nagu näiteks Kadrina, kus võiks asuda emakeele ausammas. Aeg idee elluviimiseks oli igati soodne: käimas oli taasiseseisvumisprotsess, millele eelnenud venestamine kujutas reaalset ohtu

² Mart Rannut, Maailmas kõneldakse. Sirp, 30.09.2005. Vt ka: <http://www.sirp.ee/s1-artiklid/varia/maailmas-k-neldakse/>

Emakeele ausammas Kadrinas. Kõivupuu foto.

eesti keelele ja kultuurile. Seetõttu haarati innukalt mõttest kinni ja algas kavandatava samba heaks raha kogumine. Emakeelele pühendatud Vergo Verniku (1967) ja Raul Kõllamaa (1964) kavandatud ausammas avati 21. mail 1994. See on teadaolevalt ainuke emakeelele püstitatud ausammas maailmas. Kirjandusteadlase Mart Mägeri (1935–1993) ettepanekul on kivisse raiutud Kadrina kandi filosoofiline ja mitmetähenduslik vanasõna: sõna seob³.

Emakeelepäeval toimub Vikerraadios 2008. aastast alates järjest enam populaarsust võitev e-etteütlus, mis leiab aktiivset vastukaja ka sotsiaalmeedias – arutatakse, kes kui palju punkte sai või milliseid vigu tegi. Haapsalus Wiedemanni gümnaasiumis antakse välja aasta keeleteo auhind eelmisel aastal eesti keeles enam kasu toonud teo eest. 2004. aastast alates korraldatakse Estonia talveaias koolieelikute etlemiskonkursi „Eesti keele kaunis kõla“ lõppvoor.

2018. aastal tegi riigikogu saadik Krista Aru ettepaneku muuta emakeelepäev riigipühaks. Krista Aru sõnutsi võiks see olla päev, mil võib rahulikult lugeda Kristian Jaak Petersoni luuletusi, kuulata oma kodukandi pajatusi, rännata kirjanike ja kirjandusteoste radadel või lihtsalt õppida ja mõelda. Vaba päev oleks kummardus kõigile neile, kes eesti keele heaks ja arenguks on tööd teinud ja vaeva näinud. Umbes sarnase sisuga riigipüha on Sloveenias, kus

³ Marju Kõivupuu, 101 Eesti pühapaika. Varrak, 2011.

8. veebruaril tähistatakse rahvuspühana riiklikku kultuuripäeva, poeet France Prešereni surmapäeva⁴.

UNESCO vaimse kultuuripärandi kaitse konventsioon võeti vastu 2003. aastal, Eesti ühines sellega 2006. aasta jaanuaris. 2017. aasta oktoobriks oli konventsiooniga liitunud juba 175 riiki. Need on pelgalt kiretud arvud ja faktid, kuid annavad tunnistust sellest, et vaimse kultuuripärandi väärtustamine, hoidmine ja populariseerimine on muutunud 21. sajandil, kui väikeste kultuuride ja keelte kadumine maailmakaardilt on valupunktiks kogu maailmas, üha olulisemaks ja tähtsamaks.

2018. aastal tähistasime teadupoolest Euroopas ja Eestis selle sees kultuuripärandi aastat ja selles kontekstis oli põhjust arutleda ka emakeele kui kultuuripärandi ühe tähtsaima tööriista käekäigu üle ning süveneda selle põhjatusesse kirstudesse. Vaimne pärand kandub edasi emakeeles. Samaaegselt on emakeel ise vaimse pärandi rollis, milles mõeldud mõtteid ja vahendatud sõnumeid tuleb aina rohkem pealekasvavatele põlvkondadele lahti kodeerida. Osundan siinkohal Rein Veidemannile : „[- - -] *Sest lauset „Uusi ahteid maha... „ me ehk mäletame, aga väga paljud peavad haarama Google`i või sõnaraamatu järele, et uurida, mis see „ahe“ ise tähendab. Et ta tähendab partele küpsema pandud vilja. Ja mis on siis parred? Otsitagu ise edasi. Sest just seesugused küsimused juhatavad meid kultuuriloo, kultuuri enda olemuse ja lõpuks ka homo culturalis`e mõistmiseni.*”⁵

Mäletan, et 1960ndate lõpus õppisin koolis püüdlikult, keeleots suust väljas, kirjutama sõna „bagaaž“ – ja täpselt sedasi oli kirjutatud ka Valga raudteejaama vastava putka seinale, kust inimesed said oma kohvrid-kotid-pakid ehk tänapäevaselt väljendudes - pagasi kätte. See on üks paljudest näidetest, kus võõrsõna saab suhteliselt lühikese aja jooksul omasõnaks. Minu 1920ndatel sündinud vanatädi kirjutas kuni surmani Eesti linnast nimega Baltiiski⁶. Tema meespoolel oli nimelt sinna aeg-ajalt tööasjus asja. Sest mida õpid noores eas, seisab eluaeg sul peas, väidab vanasõna. Kas žiraff Žanna sööb želeed või kaelkirjak Sänni tarretist, on tänapäeval ilmselt maitse- ja/või prestiižiküsimus. Või lustakas viis õpetada lastele võõrsõnu, võõrtähti ja –häälikuid, unustamata sealjuures seda, et sama lauset saab öelda ja kirjutada ka heas eesti keeles⁷.

⁴ Marju Kõivupuu, Meie pühad ja tähtpäevad. Varrak, 2018.

⁵ Rein Veidemann. Uusi ahteid humanitaaria partelt. - <https://arvamus.postimees.ee/674218/ uusi-ahteid-humanitaaria-partelt>, 29.01. 2018.

⁶ 1933. aastal nimetati linn ümber Paldiskiks, ajalooline rootsipärane nimi on sellel Ragervik. – MK.

⁷ Marju Kõivupuu, Rehilauluga regielamusse: <https://www.sirp.ee/s1-artiklid/varamu/pildilt-maas-est-keel-kui-kultuuriparand-ehk-rehilauluga-regielamusse/>

Tõsi, mõned tuttavad väljendid on ainuüksi minu suhteliselt lühikese elu jooksul saanud vastupidise tähenduse ja kõlavad seetõttu võõralt, mistõttu ma ise väldin nende kasutamist. Üks sellistest on „lepase/lep'se reega“, mis uue- mal ajal tähendab, et miski edeneb või sujub hästi, suisa suurepäraselt, aga mis algselt on tähendanud sootuks vastupidist – läheb kehvasti, ei edene üldse. Ka Wiedemanni 1869. aasta sõnaraamatus (Wiedemann 1973) tähendab nagu lep'se reega edasi minema viletsat edasijõudmist⁸, sest pehmest lepuuust ree- jalaste tegemine pole kuigi mõistlik, selleks sobivad pigem kask, saar, tamm või kuuse juurpuu. Aga kuna me ise enam regesid ei valmista ja enamik pole ka reesõitu teinud, siis ei saa ka kõnelejad aru, et midagi oleks selles väljndis nagu valesti. Inglise keele vahendusel **ütlem**e tunnustavalt mõne heasüdamli- ku, lahke ja osavõtliku inimese kohta, et tal on suur süda (vt *big heart*). Vane- mate inimeste (ka minu jaoks) tähendab see risti vastupidist – suure südamega inimene on tige, äkiline ja pika vihaga.⁹

Teadupoolest vaesestab iga bioloogilise liigi hävimine Maa liigilist elurik- kust tervikuna. Nii on paraku ka keelte ja kultuuridega. Mitmed maailma mai- nekad lingvistid on tõdenud, et keelte kadumine tähendab sajandite jooksul talletatud teadmiste, oskuste ja praktikate kaotsiminekut, müütide ja muusika kaudu väljendatud unikaalsete maailmade ehk vaimse kultuuripärandi pöör- dumatut kadu. Nii peaksime ka eesti keelt kasutades tegema selgeks sõnade ja väljendite tähenduse, mis tunduvad meile võõrad või arhailised.

Kas väikese kõnelejaskonnaga keelte toetamine on kallid ja mõttetult kulu- kas? Üht jalga pidi võrukeelsesse kultuuriruumi kuuluvana meenub siinkohal üks arutelu loenguruumist, kus noor inimene väitis, et ta on tegelikult häiritud sellest, kuidas pidevalt kihnlasi, võrukesi ja setosid kultuuripärandi kontekstis esile upitatakse. Kui küsisin, miks see teda häirib, mis talle selles on vastumeelset, sain vastuseks, et tegelikult on eesti keel ja eestikeelne kul- tuur samavõrd väike ja habras ja kui see kaob, siis meil, ainult eestikeelsetel, ei jää õieti midagi alles, millele toetuda, aga teil seal lõunas küll. Seda mõtet siinkohal edasi arendades võib küsida, kas need inimesed, kelle jaoks emakeel (mis võib olla ka piirkondlik, mitte ühiskeel), ning selles keeles loodud ning loodav kultuur – teisisõnu vaimne kultuuripärand selle mõiste kõige laiemas tähenduses – on ainult villastesse kampsunitesse mähkunud märsilohistajatest friikide rida ja seetõttu maailma mastaabis marginaalne ja vähetähtis või va- namoodsalt (rahvus)konservatiivne ning provintslik? Kas need inimesed on lapsepõlves ilma jäänud oma kuuluvuse loost või pole neile osatud seda õigel

⁸ Asta Õim, Peigmees kaseladvas. Puud eestlaste mõttemaailmas: http://www.emakeeleselts.ee/omakeel/2016_1/01.pdf

⁹ Vt: <http://www.folklore.ee/~kriku/PARINTRO/keelemeta.pdf>

ajal ja õigel viisil jutustada? Sest vaimsest kultuuripärandist kõneldes on alati teatav oht lükata pendel kolksuga ka teise seina, selle erinevaid ilminguid ühel või teisel viisil ülepolitiseerides või seda naiivsevõitu rahvusromantiliselt kastmesse uputades.

Mida siis ikkagi teha, et eesti keel jääks elujõuliseks (kõrg)hariduse ja haritlaste keeleks ning tal oleks pikk iga? Võib-olla on siinkohal paslik pöörduda armastatud rahvakirjaniku Tammsaare poole. Möödunud sajandi esimesel veerandil pani ta kirja kuldsed ja aegumatud sõnad: „Vast on tululikum keelt tarvitada, kui temast targutada.“ Teisalt ei tohiks oma keelt suruda tagasi ainult argikeele rolli. Liig tihti avaldatakse meedias arvamust, nagu kõrgtasemeline eesti keele oskus oleks takistuseks teiste keelte omandamiseks ning segab üleilamstumist. See meenutab mulle minu võrukeelselt lapseõlve, kus võru keelt keelati lastega rääkida, kuna nad siis ei jõua elus piisavalt edasi. Eestlane on alati kõnelnud nii-öelda kolme kohalikku keelt ja keelteoskus pole kunagi kellegi kahjuks tulnud. Küll aga ei saa ega tohi võõrkeelte õppimine sündida eesti keele arvelt, sest järjest enam rõhutavad kultuurianalüütikud tänapäeval silmapaistvatest loovinimestest kõneldes *Genius loci* ehk siis paigavaimu või -hinge tähtsust nii nende isiksuse kujunemisel kui inspiratsiooni allikana.

Senisest üha kiiremini üleilmastuvas maailmas näib just paigavaim olevat ka see semantiliselt mitmetähenduslik “miski”, mis aitab toetada ja säilitada inimeste etnilist identiteeti ka sellisel juhul, kui enam füüsiliselt ei olda seotud sünnipaigaga. Tänapäeva postmodernses maailmas ei ole inimeste või etniliste rühmade identiteet enam mitte niivõrd geograafiline (st seotud mingi kindla territooriumiga ja kui see ala peaks muutuma, siis kaob ka sealt see etniline rühm) vaid esmajoones etnoloogiline – identiteet koos emakeelega säilib (võiks säilida/peaks säilima) ka väljaspool teatud kindlat geograafilist territooriumi: Et eesti keel ja kultuur kestaks ka kodu-Eestist väljaspool, selle heaks töötab näiteks eesti laste üleilmakool¹⁰, mille tegevust tuleks kõigiti toetada ja eeskujuks seada. Oma keele ja kultuuri hoidmine on tähtis ja oluline, seda peame tegema me ise, uhkuse ja vastutustundega, et päritud väärtuste ahel ei katkeks. Juba katkenud ahelat on raske, kui mitte võimatu kokku sõlmida.

---

¹⁰ Loe lähemalt: <http://www.eestikeelsehariduseselts.fi/e-ope/yleilmakool/>

Eestlane maailmas, maailm eestlases

Rein Einasto, emeriitprofessor

Reisikirjades sadakond aastat tagasi on esile tõstetud, et pea igas maailma sadamas võib kohata eestlast. Tõsi, eestlased mererahvana on laevatanud maailmamerel juba viikingiaegadest ja varemgi, aga enamasti tuldi siis koju tagasi. Lennart Meri on välja selgitanud: Eestimaa loopealsetel kasvatatud ja rehe all kuivatatud teravili säilitas idanemisvõime 8-10 aastat (päikese käes vaid 2-3) ja tema ütlemist mööda oli seemnevili meie esivanemate välisvaluutaks, oluliseks kaubaartikliks pikal teel varjaagide juurest kreeklasteni. Massiline väljarändamine Venemaale 19. saj teisel poolel pärast pärisorjuse kaotamist oli motiveeritud maa saamise lootuses.

Nii tekkis eesti külasid Pihkvamaal, Krimmis, Kaukaasias, Kaug-Idas jm, aga sealgi jäädi paikseks. Uskumatult palju eestlasi on Eestist sundlahkunud maailmasõdade ajal ja järel üle maailma laiali. Suur enamus neist on esimeses põlves jäänud eestlasteks vaimus ja kultuuris. Ja väga paljud teise, kolmanda ja neljanda põlve eestlased, kes eesti keelt enam ei räägi, kannavad endas eestlaslikkust alateadvuses.

Taasiseseisvumise järel algas noorte tööleränne, eeskätt Soome, ja õppima siirdumine välismaa ülikoolidesse, kus sageli loodi perekond ja jäädi, koju naasmata, samas sidemeid koduga säilitades. Kuidas eestlaslikkust võiks määratleda nii meil kui mujal maailmas elavate eestlaste hinges? Kindlasti on selles oluline koht kodutundel, kodukandi-vaimul, paigatunnetusel. Samas sai kodu mõistesse süvenedes selgeks ka praeguse üleilmastumise käigus plahvatuslikult laienev kõikjal kodusolemise tegelik kodutus: kus kohver, seal kodu; kus õhtu, seal öömaja. Ka heaoluühiskonnas jõukale järjele jõudnud viimase maailmasõja sundpagulasie ole aastakümnete vältel lakanud piinamast koduigatsus. Tavalooigast lähtudes võiks ju *koduks* nimetada mistahes elupaika, kus tunneme end koduselt. Sellega viiksime aga kodu mõiste alla ka olulise osa suurriikliku kõikjal kodusolemise kodutuse (Einasto, 2005). **Harri Moora** (1918) on kodu mõiste sügavuti sõnastanud järgmiselt: „Kodu on meie jaoks ilmselt lahutamatult seotud juurtega, esivanemate elupaikadega, omakeelse ja omameelse keskkonnaga, uskumuste ja traditsioonidega, ainulaadse omanäolise kultuuriga”. Ja lisab: Isamaa on rahvuse kodu. Rahvus on kultuuriline indiviid.

Meie ärkamisajal, maarahva rahvuseks kujunemise ajal oli tähtsaim haritus, õpetatus, eetilise maailmatunnetus. **Jakob Hurt** on 1870 aastal Helmes peetud kõnes esmakordselt väljendanud rahvusluse imperatiivi: „Kuna me ei

saa kunagi suureks jõult ega arvult, siis peame saama suureks oma vaimult, oma kultuurilt” (Hurt, 1989). Noor-Eesti liikumine 20. sajandi algul eesotsas Gustav Suitsuga püstitas oma kultuuriideaaliks: Olgem eestlased, aga saagem eurooplasteks! Mõeldes sellega Kreeka ja Rooma antiikkultuuris elitaarset, renessansist ning eriti valgustusajast alates Euroopas üha laiemalt levivat vaimset kultuuri.

Oskar Loorits (1938) rõhutab, seevastu, Muinas-Eesti vabadusaja maarahva põliskultuuri määravat osa eestlase olemuses, tänu millele me väikerahvana Ida ja Lääne kokkupõrke-piirkonnas (ja ka mujal eesti külades) ellu oleme jäänud. Ta kirjutab: „Kuidagi ei saa olla väljasurev see rahvas, kelle igavikutunnetus avaldub hetke ja aastatuhande paarituses... Eesti vana talupoegliku rahvakultuuri üks kummalisemaid tunnuseid on, et aja ja arengu mõisted pole nagu lihtsalt mahtunud meie teadvusesse, on tardumus ja püsimus...

Staatilisus on eestlase vaimulaadile täiesti olemuslik. 19 sajandi järsk murrang ... eelajaloolisest ajast kõige uuemasse aega, tung eurooplasteks saada oli ja on siiaaani veel suurem kui staatiline võime seejuures ustavalt ka eestlasena püsida. Oleme olnud algselt siiski Ida vaimu lapsed. Läbi aegade on on jäänud meile siiaaani võhivõõraks dünaamiline agressiivsus, teiste kulul enda laiutamine (alias nn ekspansiooni-tung)... Meie rahvatraditsioonis nii selgesti väljenduv elutunde ja mõtteviisi põhilaad on ilmsesti idamaine: passiivne ja mediteeriv, vaatlev ja unelev, salliv ja aupaklik... Meil ei domineeri inivid, vaid mass, keda läbib tugev hõimukollektivism ja ühtekuuluvustunne, vankumatu armastus oma ümbritseva looduse, oma üheväärse hõimu ja oma üle kõige kalli kodu vastu.

Alles balti-saksa suurmaapidamise likvideerimisega saadi anda eesti rahvale tagasi tema enda maa. Alles Vabadussõja päevil suudeti avada eesti emakeelne ülikool... Meie, eestlaste (ja osalt ka soomlaste) südamekeelte eriline missioon seejuures oleks veel: püsida endiselt üheks väikseks vahendajaks Lääne ja Ida maailma vahel... võib-olla argsi-vargsi helisema panna mõlema vägeva poole südamekeeltele hella lepitavat viit...”

Jaan Eilart (1988) on sügavamõtteliselt sõnastanud: „Et saada iseendaks kultuuris (nii nagu looduses), on tarvis aega ja omaetteolekut. Alles siis saame kogutud jagada rahvaste suhtlemise ja kultuurivahetuse igijäävusse”. Omaetteolek ei tähenda isolatsiooni, vaid iseotsustamise esimuslikkust, valikute võimalust”.

Jaan Kaplinski (2004) on reas artiklites eestlust laiemas soome-ugri eripära tähenduses käsitletud. Ühe oma loo on ta pealkirjistanud nii: Olla eurooplased, saada indiaanlasteks. Ta alustab: „Hiina traditsioonilise mõtlemise aluseid on usk looduse ja inimese tasakaalu. Kaks ürgjõudu – naiselik-varjuline yin ja

mehelik-valge yang on igal pool, igas asjas; nii on kõik olemasolev mitmene, sisaldab vähemalt kaks alget, mida kuidagiviisi üksteisele taandada ei saa.” Nagu Hegeli dialektika - vastandite võitlus ja vastandite ühtsus. Kaplinski jätkab: „Sellele on ühteaegu kurb ja kosutav mõelda meie maailmas, mida turujõud muudavad ikka ühtsemaks ja ühenäolisemaks, nimetatagu seda globaliseerumiseks, amerikaniseerumiseks või lihtsalt progressiks. See tähendab ikka ühe kultuuri või kultuurkonna võitu teiste üle ning nende teiste hävitamist ja kõrvaletõrjumist”. Indiaanlaste kohta on ta väljendanud: „Midagi ühist on neis – trots, vastupanu valgete maailmale. Olla põlisameeriklane tähendab olla opositsioonis. Indiaanlane on keelduja, vastuhakkaja, alternatiiv. Ta esindab teistsugust arusaama elust, väärtustest ja maailmast. Tema meelest on valge mehe tarkus hullus.// Euroopas pole kohta päris erinevale, teistsugusele süvastruktuurilt omapärasele Võidutseb euroameerika kultuuri-imperialism.// Ka valges mehes elab indiaanlane, kuni ta ei ole veel päris meheks saanud. Mehekssaamine – ja läänemaine kultuur on jätkuvalt mehine – tähendab seda, et loobutakse indiaanlane olemast, vahel isegi seda, et tapetakse indiaanlane endas. Mõnedest valgetest ei saa kunagi korralikku valget meest, nad jäävad rohkem või vähem indiaanlasteks, ja nendega on ühiskonnas pahandust. Neist võivad saada kahtlejad, vastuhakkajad, kirjanikud, filosoofid.// Ka vanad eestlased olid indiaanlased, olid põlisrahvas.

Ka eestlastes on kaua tapetud indiaanlast, päriseestlast.// Soome-ugri metsaja talupojatarkuse aeg on veel ees”. **Valdur Mikita** (2017, 2018) tundekarjatused eesti looduse hoolimatu majandusrüüste aegumatute tagajärgede pärast täiendavad tundeküllaselt Oskar Looritsa, Jaan Kaplinski jt maailmavaatelist arusaama eestluse olemusest, looduslähedase elulaadiga põlisrahva kasvust euroopaliku kultuuriga rahvuseks. **Maarja Vaino** on eestlase olemuslikku eripära iseloomustanud järgmiselt: „Looduskeskkond ja piiririigiks olemine (eriti erinevate kultuuride – skandinaavia, slaavi ja Öhtumaa mõttes), mis on kaasa toonud palju sõdu Eesti pinnal, on tinginud selle, et Eesti maaelu iseloomustas pikka aega üksiktalude süsteem, hajaasustus, mis võiks kuuluda UNESCO kultuuripärandisse. Hajali olek on andnud eestlastele erilise suhte loodusjõudude ning ümbritsevate maastikega, mingi sisemise iseseisvuse.// Keskendumine oma talule ja oma hakkamasaamisele on põhjus, miks eestlased ei kipu ülemäära palju riigiasjades kaasa rääkima. Valdur Mikita on tabavalt kirjeldanud eestlase eluruumi tähtsaima osisena taluõue, mis on meie kultuuri tegelik keskpunkt. Just siin sünnib eesti ruumi poeetika. Taluõu on omamoodi vastupanuliikumine inimkonna vältimatule moderniseerumisele.

Koduõues oleme ilma sunnita need, kes me oleme. Me oskame seal teha kõike, mida hing ihaldab. Meie põliskultuur, olemus, on ikka veel talupoeg-

lik, ei ole sajandiga muutunud ka ühes ja samas paigas aastatuhandeid elanud rahva sisim elutunnetus ja talupoeglik mõtlemine. Niisugusest maastikust ja elukogemusest on lähtunud ja kujunenud ka meie keel, mis on eesti kultuuri kõige tundlikum ilming. Keele kaudu oleme oma maastikus ja kultuuris kõige sügavamalt sees. See, et on olemas Eesti Vabariik, on ime, mida tuleb osata hoida. Eestlastele on olnud omane visa kultuuritahe, mis on avaldunud nii meie haridusiha kui ka ärkamisaja tegevuste ja ideaalide kaudu. Ent eestlastele tõi humanism kaasa rahva kirjakeelsuse ja erilise, läbi aastasadade eestlasi iseloomustanud püüdluse hariduse järele. Selle püüdluse tagajärjel kujunes meil välja omakeelne haritlaskond, tänu kellele sai teoks ärkamisaeg. Mis oli ju samuti omalaadne ime. (vt Einasto; Vaino, 2018)

Kalevi Kull (2019) avaldas äsja väga tõsise, inimese ja looduse vahekorra, kaasaegsest maailmst mõtlema virgutava tekstikogumi - koguteose „Teoreetilistest bioloogiast. Eluteadus matemaatika ja semiootika vahel”. Sellesse süvenemiseks peab aega võtma. Autori maailma avanemine eneses.

Meie põlvkonna linnainimesele oli lapsepõlvest kodanikuks kasvamisel juhtivaks keskkonnaks enamasti põllu-metsamaastik maal vanaema juures koos karjaskäimisega, umbrohu kitkumise jt maatööde tegemisega vanemaid aidates. Jätkus see koolipõlves reisiraamatuisse süvenedes („Maailma maad ja rahvad”), maadeavastajate põnevad lood atlase-maastikel rännakuid jälgides.

Murdeas lisandus ilukirjandusse sukeldumine, suurmeeste elulugudesse süvenemine. Tõeline maadeavastamine algas jalgrattamatkadel kodulinna-lähedastel maastikel, järgnedes Piiperi kutsele „Pilte ja hääli Eesti loodusest”, ajakirjale Eesti Loodus. Rännakud algasid ka tundemaastikel, tüdrukuid matkale kaasa kutsudes. Ajalooõpetaja Olga Linnus äratas VIII klassis püsihuvi kultuuriloo vastu. Kivisse peidetud looduse ajaloo mõjul (Maxwell Reed „Jäljed kivil” jt) sai minust geoloog, kujunes elukestev kiindumus paesse, elukooslustesse, settimiskeskonna arenguloosse. Sellest kasvas kutsetöö teaduses ja üliõpilaste ees. Samas lisandus kutsetöösse kasvavalt nn maailmaparandamine, soov sulle, sõna ja teoga kaasa aidata üle taluvuse piiri kasvavale reostusele looduses ja vaimses keskkonnas, kuni sisenemiseni poliitikasse, algul dissidendina, uutmisest alates avalikult Eesti Rohelises Liikumises, Rahvarindes, Eesti Kongressi saadikuna, nüüd ka Eesti Elurikkuse Erakonnas, kindlas veendumuses jõuda mahekultuurselt Looduse ja Inimese püsiva harmoonilise kooseluni” (Einasto, 2017; Einasto 2018, Einasto 2019, Kull, 2019, Kukk, Einasto 2019, Vissak, 2003, 2005 jt).

Aga kuidas siseneb maailm uue põlvkonna noortesse, kelles vastuhakkamine väljendub sootuks teisiti?

Kirjandus:

1. Eilart, Jaan 1988. Kultuuri tullakse omaette. Horisont 5, 34-36.
2. Einasto, Rein. 2005. Kodu otsimas. Mõtteid raamatuisse raiutut lehitsedes. Rmt.: Vissak, P. (koost, toim) „Harmoonia võimalikkus süsteemis inimene – keskkond – ühiskond“ II, Tallinn, lk 31-50.
3. Einasto, Rein. 2017. Mahe-Eestist rahvusriikluseni. Inimkesksusest ökosüsteemuse seni. Mõtisklusi. Akadeemia 2017/7, lk 1155-1172, 1307-1308.
4. Einasto, Rein. 2018. Loodusteadlase pilguga: Rahvusriik on ökosüsteem. Välis-Eesti, XXIII aastakäik. Pühendatud Välis-Eesti Ühingu 90. sünnipäevale.
5. Einasto, Rein. 2019. Mahekultuurse Eesti tulemise ja olemise võimalus. Välis-Eesti, XXIV aastakäik. 58-62.
6. Einasto, Rein; Vaino, Maarja 2018. Eesti rahvusriik kui ökosüsteem. Ökosüsteemsus (toim Kalevi Kull jt) Schola Biotheoretica 44, Tartu, 165-184.
7. Hurt, Jakob 1989. Kõned ja kirjad. Loomingu Raamatukogu 1/2, 20).
8. Kaplinski, Jaan. Rmt: Kõik on ime. Eesti mõttelugu 55 (koost T. Salumets), Tartu, 2004
9. Kull, Kalevi 2019. Teoreetilise bioloogiast. Eluteadus matemaatika ja semiootika vahel. TÜ Kirjastus, 1-495.
10. Kukk, Toomas; Einasto, Rein 2019. Paekivi on põhjus, miks mandrijää taandumise järel Eesti püsivalt asustati. Intervjuu paevanaga, Eesti Loodus, 2019/VII, 44-49.
11. Loorits, Oskar. Eesti kultuuri struktuurist, orientatsioonist ja ideoloogiast. Rmt: Meie, Eestlased. Eesti mõttelugu 35 (koost. Hando Runnel), Ilmamaa, Tartu, 2004.
12. Mikita, Valdur 2017. Läänemeresoomlase viimane karje: põlisrahva põhjakõrbenud riik. Rmt: Omakultuurist ja oma kultuurist. Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia, 76-100.
13. Mikita, Valdur 2018. Eesti looduse kannatuste aastad. Mani-fest ehk raha pidu. Välgi metsad.
14. Moora, Harri. Rahvusküsimusest. Rmt: Meie rahvuskultuuri küsimusi (koost. Hando Runnel; Ann Marksoo). Eesti Mõttelugu 47. Ilmamaa, Tartu, 2002.
15. Vissak, Peeter (koost, toim) 2003, 2005. Harmoonia võimalikkus süsteemis inimene – keskkond – ühiskond. I, II, AS Ülo Siinmaa Grupp, Tallinn.

II osa Välis-Eesti

Eesti laulupidudest sündinud kongressid

Leili Utno, Välis-Eesti Ühingu juhataja

IX Eesti laulupeo eel 1928.aastal otsustasid Eesti kirjandustegelased ja noorsoo-organisatsioonide juhid asutada Välis-Eesti Ühing ning korraldada ülemaailmne Välis-Eesti Päev Tallinnas, kuhu oli oodata ka väliseestlasi. Mõlemad üritused õnnestusid üle ootuste hästi.

18. aprillil 1928 asutati Välis-Eesti Ühing. Tallinnas asutatud Välis-Eesti Ühingu loojateks olid Eesti eestlased, kel oli eesmärk „ühendada ja rakendada Välis-Eesti ja Kodu-Eesti ühisele rahvuskultuurilisele ja majanduslikule ülesehitavale tööle kodumaa kasuks”.

Õnnestus ka 3. juulil 1928 peetud ülemaailmne Välis-Eesti Päev Tallinnas. Kohale tuli 80 väliseesti esindajat, peamiselt USA-st ja Lätist (kummastki üle 30 inimese), ka Saksamaalt, Belgiast, Venemaalt, Soomest ja isegi Kongost ning sadu osavõtjaid Eestist. Osavõtjate arvust ja laiast geograafilisest haardest lähtuvalt hakati seda Välis-Eesti Päeva pidama I Välis-Eesti Kongressiks.

Arhiiviallikaist on teada, et Välis-Eesti Ühingu asutamisaastal 1928 astus Ühingu liikmeks Aluksne Haridusselts, seejärel moodustati Ühingu esimene osakond Valkas, koondamaks 700 eestlast Valka ümbruses. Need organisatsioonid ja hiljem Ühinguga liitunud Riia Eestlaste Hariduse ja Abiandmise Selts, Riia Välis-Eesti Klubi, Riia Eesti Naisselts ja Ape Hariduselts läkitasid oma esindajad ja aruanded Välis-Eesti Kongressidele. Nende organisatsioonide töö sisuks oli eestikeelse hariduse võimaluste loomine oma kodude piirkonnas, rahvuslikud aated ja eestlaste ühtekuuluvustunde hoidmine. Välis-Eesti Ühing toetas neid aateid, asutades stipendiume õpilastele ja abirahasid kooliõpetajatele. Ühinguga olid lisaks Läti maaaladele jäänud eestlaste seltsidele Aluksnes, Apes ja Valkas 1930- ndate alguses liitunud paljud eestlaste seltsid Ameerikas, Austraalias, Brasiilias, Inglismaal, Harbiinis, Rootsis, Soomes ja eesti kogudused paljudes maades.

1933. aastal toimunud II Välis-Eesti Kongress otsustas, et Välis-Eesti Ühing on kõikide väliseesti organisatsioonide keskorganisatsioon ja „Välis-Eesti Ühingu Kongresside korraldamine iga viie aasta järel Tallinnas laulupidude eelõhtul on Välis-Eesti Ühingu põhikirjaline ülesanne.”

1933.a elas Välis-Eesti Ühingu liikmeid välismaal 431 ja kodumaal 378 lii-

get, sh diplomaat Oskar Kallas, Eesti Panga president Jüri Jaakson, advokaat Adolf Aulik ja palju teisi tuntud ühiskonnategelasi. Kauaaegne Ühingu peasekretär oli Eduard Riismann, kelle hilisem eestindatud perenimi oli Riisna.

1938.a toimus Tallinnas korraldane III Välis-Eesti Kongress paljude väliseesti organisatsioonide poolt delegeritud liikmete osavõtul. Kümne tegevusaastate jooksul oli Välis-Eesti Ühing saavutanud väliseestlaste tunnustuse, mida tõendavas Aluksne Eesti Haridusseltsi, Aluksne Eesti Noorterangi, Ameerika Eesti Üliõpilaste Seltsi, New-Yorgi Eesti Seltsi, Bostoni Eesti Seltsi, Londoni Eesti Seltsi, Brüsseli Eesti Rahvusliku Seltsil, Ontario Eesti Asunduse ja paljude teiste seltside aruanded (1).

Välis-Eesti Päeva laiaulatusliku tähistamise tava alates 1928. a. oli väliseesti seltsides üleilmselt aidanud asutada väliseesti koole ja haridusseltse, mis toimisid välisriikides ka pärast seda, kui nõukogude võim 1940. a. sulges Välis-Eesti Ühingu tegevuse kodumaal ja Eestist juhiste, kirjanduse ja õpikute saatmine ning materiaalse abi andmine oli katkenud. Kuid eestlaste rahvuslikud aated ja ühtekuuluvustunde säilimiseks tehtud koostöö jätkus paljudes asukoha maade seltsides ja kogudustes.

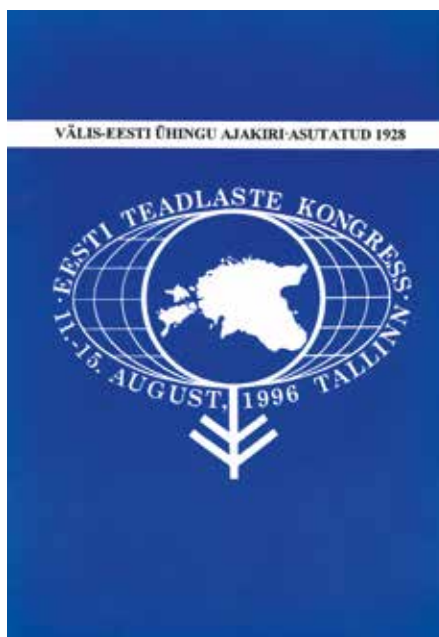
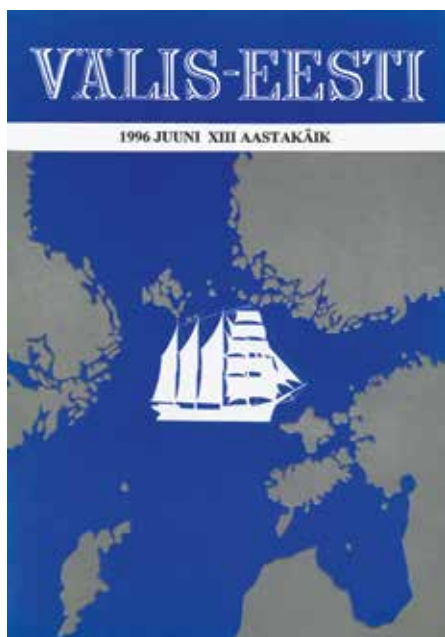
Ühingu poolt välja antud ajakiri „Välis-Eesti Almanak” (1928–1934) ja „Välis-Eesti” (1935–1940) ning Välis-Eesti kongresside albumid on eesti diasporaa elulaadi, haridusalast ja seltsitegevust ning rahvuslikku koostööd kajastavad väärtuslikud dokumendid eestlaste kultuuriloo kohta sel ajajärgul.

Eesti taasiseseisvumine andis võimaluse 1995.a taastada Välis-Eesti Ühingu (VEÜ) tegevus. Taasasutatud VEÜ kvalifitseeriti NGO-tüüpi valitsusvälise organisatsioonina ja 1928.a. asutatud Välis-Eesti Ühingu õigusjärglasena. Taasasutajaliikmed olid Loreida Eisen, Karl Veber, Mats Traat, Leili Utno, Jüri Estam, Pille Pärnakivi, Tõnu Kivi, Edvin Nugis ja Ilme Stihhareva. Alustati sellest, et taastati Välis-Eesti Päeva pidamise tava novembrikuu viimasel laupäeval Tallinnas. Asutajaliikmed arvestasid asjaoluga, et Välis-Eesti Ühingu osakondadest välisriikides oli alles jäänud vaid üksikud, kuid Välis-Eesti Päevade tähistamise tava oli elujõuline nii Austraalias kui ka USA mitmes eestlase kogukonnas.

VEÜ tegevusväli kujunes teistsuguseks võrreldes ennesõjaaegse perioodiga. VEÜ soovis tutvustada Eesti avalikkusele väliseestlaste teadmisi, loomingu ja seltsitegevust, mis pea 55 aastat oli toimunud raudse eesriide taga. Ja teiselt poolt täita Ühingu eesmärki – siduda väliseestlasi kodumaaga. Selleks alustas VEÜ 1996. a. dialoogi eestlastega kõikidelt mandritelt, sh ka pagulusorganisatsioonide juhtidega. Viimaste suhtumine VEÜ-sse polnud hästi arusaadav. Pigem jätsid pagulusorganisatsioonide juhid mulje, et soovitakse separaatselt edasi tegutseda või ollakse nii harjunud nn raudse eesriidega, et

Ajakirja „Välis-Eesti“ toimetuse istung 18.aprillil 1996.a. Vasakult Tiit Maksim, Leili Utno ja Malev Margus.

Foto: ajakirja „Välis-Eesti“ 1996, XII väljaanne.

ei suudeta adekvaatselt hinnata iseseisvuse saavutanud Eesti riigi mõtet ja tunnustada eesmärke. Selgitustöö oli vajalik ja otsiti koostöö võimalusi.

Alustati taas välja andma ajakirja „Välis-Eesti“. Esimene sõjajärgne number, aastakäigu tähisega XIII, ilmus 1996.a. juunis Tallinnas, veel enne ESTO-96 kokkutulekut Stockholmis ja Tallinnas. Toimetuskolleegiumis asusid

vabatahtlikena tegutsema ETA korrespondent Tiit Maksim ja metsateadlane Malev Margus, hiljem liitusid kirjanikud Oskar Kruus ja Mats Traat. Ajakirja toimetuskolleegium saavutas Keemilise ja Bioloogilise Instituudi (KBFI) juhtteaduri Dr Leili Utno nõusoleku võtta enda peale peatoimetaja kohustused.

VEÜ liige, KBFI direktor akadeemik Endel Lippmaa võimaldas toimetusel asuda instituudi ruumidesse aadressil Akadeemia tee 23. Ajakirja keeletoimetajaks sai Elsa Pajumaa, kujundus usaldati kunstnik Aarne Mesikäpale ja disain Hedi Kruisele. Esimese numbri esikaanel troonis valge laev, mida sisutekstides seostati väliseestlaste kojutulekuga. Niisiis üks paljudest häid lootusi väljendav trükis, nagu tollal eesti iseseisvuse taastamise vaimustuses üllitati. Ajakirja 1996.a. väljaande sisu järjepidavusele sõjaeelsega viitas ajakirjas „Välis-Eesti“ 1940, nr 6 avaldatud faksimiile „Kodumaa uus palve välieestlastele“, mis on igihaljas ka tänapäeval. Ajakiri on laialdaselt kättesaadav, sh ka Eesti Rahvusraamatukogus.

Kodumaale naasnud teoloogi Vello Salo ja tunnustatud rahvastikuteadlase Kalev Katuse artiklitega rööbiti avaldati ESTO-96 korraldajateelt saadud tõepärasena tunduv info, et ESTO-96 jääb viimaseks ESTO-ürituseks ja tulevikus kogunevad väliseestlased Välis-Eesti kongressidele Tallinnas, nagu see oli enne sõda ja eestlaste massilist lahkumist lääneriikidesse.

Välis-Eesti Ühingu liikmeteks olid astunud tuntud Välis-Eesti ühiskonnategelased Robert Kreem ja Kalju Jõgi Torontost, Malle Tohver, Tiiu ja Inno Salasoo, Maila Taimre, Valdemar Vilder ja Glory Toom Austraaliast, Jens Meder Uus-Meremaalt, Jaan Maldre Peterburist, Enno Penno Stockholmist, Ilmar Kruus Riist ja Arved Pilt Aluksnest, kes toetasid väliseestlaste kongresside kokkukutsumist Eestis.

VEÜ suhtus asjasse tõsiselt ja hakkas valmistuma Välis-Eesti Kongressiks enne järgmist laulupidu. See aasta pidanuks olema 1999, mil tuleb taas kokku Eesti laulupidu, kuhu oodati hulgaliselt eestlasi välisriikidest.

Vastavuses VEÜ põhikirjale toimuski IV korraline Välis-Eesti kongress Laulupeo eelõhtul 29. ja 30. juunil Tallinnas, selles osales 158 eestlasi Abhaasiast, Austraaliast, Argentiinast, Eestist, Inglismaalt, Kanadast, Lätist, Rootsist, Saksamaalt, Soomest, USA-st ja Venemaalt, kokku 158 osavõtjat 12 riigist. IV Välis-Eesti Kongress oli rahvuslikku ühtsust ja vaimu koondav kokkutulek. Tõdeti, et eestlasi ühendab eesti keel ja organiseeritud või isiklik side Eestiga. Pärast Kongressil kuuldot asusid ka Eesti haridusministeeriumi ametnikud looma võimalusi väliseestlaste eesti keele ja kultuuriõppe laialdasemaks riiklikuks toetamiseks. (vt. lk 48)

Niisiis, pärast okupatsioonidest põhjustatud pausi on Välis-Eesti Ühing korraldanud Välis-Eesti Kongresse laulupidude eelõhtutel aastatel 1999, 2004,

Grupp Välis-Eesti Kongressist osavõtjaid 3.juulil 2019 Eesti Ajaloomuuseumi, Maarjamäe lossi saalis.

2009, 2014 ja 2019 Tallinnas ning avaldanud tehtud ettekandeid trükisena „Välis-Eesti Kongresside ettekannete kokkuvõtteid“ aastatel 1999, 2004 ja 2009 ning ajakirjas „Välis-Eesti“, 2015, XX aastakäik (2,3,4). Ajakiri ilmub alates 1996. aastast trükisena ja 2013. aastast alates ka veebis, kus avaldatakse artikleid Ühingu ja väliseestlaste tegevusest nii möödani kui ka tänapäeval.

Välis-Eesti Kongressidest osavõtt ja kuulajaskond on aasta-aastalt vähenenud, mis toimub sünkroonselt väliseestlaste seltside liikmeskonna kahanemisega. Teabe kättesaamine Eestis toimuvast on kaasajal võimalik ilma Eestit külastamata. Kuid Eesti Laulupidu on sündmus, millest osavõttu oodatakse, et isade maale tulla kokku lähedalt ja kaugelt.

Käesoleval aastal Eesti juubelilaulupeole pühendatud korraline Välis-Eesti Kongress 2019 toimus 3. juulil 2019 Eesti Ajaloomuuseumi Maarjamäe lossis. Kongressile oli kogunenud osavõtjaid USA-st, Kanadast, Kasahstanist ja Eestist.

„Tervitan ja tänan tulemast Välis-Eesti Ühingu Kongressile!

Tänavuse kongressi järjekorra number peaks olema kaheksa (8). Kuid, arvestades väliseestlaskonna järjekindlat suurenemist, on asjakohane pöörata seda arvu 90 kraadi võrra, et tekiks lõpmatuse sümbol, sest eestlaste riik ja selle diaspora on pikaajaline nähtus, pigem lõpmatu kulgemine ajas ja ruumis. Seetõttu, lõpmatu kulgemine ajas ja ruumis. Seepärast täielikus vastavuses Välis-Eesti Ühingu kehtivale põhikirjale, kasutame nii tänavusel kui ka edas-

Välis Eesti Kongressil 3. juulil 2019 esinejad, vasakult : Marju Kõivupuu, Terje Peetso, Martin Ehala, Leili Utno, Katre Riisalu ja Kalev Sepp

pidistel Välis-Eesti Kongressidel järjekorra numbri asemel ürituse toimumise aastaarvu.

Seega on mul meeldiv võimalus avada Välis-Eesti Kongress 2019 ning anda selle juhtimine üle Tartu Ülikooli ja Helsingi Ülikooli professorile Martin Ehale”, lausus VEÜ Kongressi avasõnad selle juhataja Dr Leili Utno.

Vastavalt kongressi programmile juhatas professor Martin Ehala sisse esimese ettekande „**Eesti meelest ja keelest üleilmastuval 21. sajandil**”, mille esitas Tallinna Ülikooli vanemteadur pr Marju Kõivupuu.

Meenutame siinjuures katkendeid selle köitva teema käsitlest:

„... Elukeskkonna mõtestamine, mida väärtustame, mis on kultuuripärand, kuidas teha järeltulevatele põlvkondadele mõistetavaks Eesti kultuuri, vaimu ja meelt, säilitada ja arendada meie armast unikaalset emakeelt... nn VÄIK-SUSE IME – ühemiljonilise rahvaarvuga riigis on võimalik õppida ülikoolides veel eesti keeles! ... Õnneks oleme loodusega veel Sina peal, sest keskkond on väärtus, nagu meie keelgi... On vaja hoolitseda selle eest, et nende, kes on kolmanda lainena Eestist lahkunud, peades ei tekiks nn kultuuri katkemist.” Autori mõtteist ettekande teemal on lugeda selle ajakirja I osas.

Kongressi ettekande teemal „**Eesti diasporaa. Välis-Eesti Ühing**” esitas Välis-Eesti Ühingu juhataja pr Leili Utno, sõnades: „*Väljaspool oma riiki või ajaloolist asuala elavate eestlaste kohta on leitud andmeid lähinaabrite 18. sajandi arhiividest, nt Riia linna Püha Jakobi kiriku kirikuraamatutes. Kaasajal nimetatakse välismaal elavaid rahvuskaaslasti diasporaaks. Eestlaste*

diasporaa, mis on kujunenud väljarände tulemusena nii naaberriikidesse kui ka ülemeremaadesse, on isetekkeline, koondades hea organiseerumisvõimega arvult umbes 1/5 maailmas end eestlasteks tunnistanud inimest. Väljarände algusajaks võib pidada 1816.a ja 1819.a toimunud pärisorjuse kaotamist. Eestlaste väljarände alguses suunduti Venemaale, Taga-Kaukaasiasse, Riia linna ja Põhja-Lätti, 19.sajandi lõpukümnendil ka teistesse Euroopa riikidesse ja Ameerikasse. Selle nähtuse aktiivsemad perioodid on seotud majanduskriiside või sõdade puhkemisega. Eesti diasporaad on Eestis alati hinnatud, oodatud ja toetatud asutamaks arvukalt Eesti seltse ja koole väljaspool Eestit. Nende inimeste sidumiseks kodumaaga asutatigi 1928. a. Välis-Eesti Ühing“.

Ühe olulise tegevussuunana VEÜ kaasaegses tegevuses tõstis Leili Utno esile Ühingu taastamise initsiaatori PhD Karl Veberi soovitatud eestikeelse hariduse ja kultuuriteadlikkuse edendamist ning Välis-Eesti teadlaste suuremat sidumist kodumaaga. Märkimist väärib 1996. aastal toimunud Eesti Teadlaste Kongressi korraldamist ja sel puhul välja antud „Ettekannete kogumikku”, mida võib nimetada Eesti Teaduse tomograafiaks AD 1996. Selle Kongressi algatajaks ja kaaskorraldajaks oli 28. jaanuaril 1995 taastatud Välis-Eesti Ühing.

VEÜ juhataja Dr Leili Utno ettekande kokkuvõtte Välis-Eesti Kongressil 2019:

„Välis-Eesti Ühingu tegevuse taastamisest on möödunud pea veerand sajandit. Saja-aastase Eesti riigi kultuurilukku on Ühingu selleaegsest tegevusest jäänud märkimisväärne panus korraldatud teaduskonverentside, kongresside ja konverentside ning trükistena avaldatud ettekannete näol. Mainin neist tähtsamaid: teadusartiklite koguteos „10 aastat taas asutatud Eestit” 2001.a kirjastuselt „Välis-Eesti” (eesti ja inglise keeles), kakskeelne teadusartiklite kogumik „Kakskümmend aastat taasiseseisvust Eestis, Twenty years of restored statehood in Estonia, 1991–2011 kirjastuselt „Välis-Eesti”, triloogia „Eestlased Lätis” 2007, 2008, 2017 kirjastuselt „Välis-Eesti”, ajakirjade „Välis-Eesti” väljaanded trükistena ja veebis.

Mainitud kirjandus on tehtud kättesaadavaks väliseesti seltside raamatukogudele ja teistele huvilistele. Teadmiste levikuga rööbiti on olnud eesmärk innustada väliseesti lugejaid kaasaegset eesti teaduskeelt omandama ja kasutama. Loodetavasti järgib noorem põlvkond Ühingu liikmeid ja kirjastuse toimetajaid samu põhimõtteid ja teeb seda veelgi paremini.”

Tänapäevase ettekande kongressil tegi aastaid Brüsselis töötanud eesti arst Terje Peetso teemal „**Eemaloleku võlu ja valu.**” Autor esitas oma loo vastandlikest tunnetest juhul, kui on perekond ja oled võitnud rahvusvahelise konkursi töötamaks oma erialal, aga ELi teises riigis. Positiivne, paljude fo-

tode ja hea huumoriga esitatud tõsieluline kohanemislugu äratas positiivset tähelepanu.

Portlandi Eesti Seltsi esimees Kalev Sepp esitas kongressi kuulajatele suu- repärasel stiilis ettekande „**Portlandi ja USA Lääneranniku eestlus.**” Hu- viga kuulati, et olukorrad on aastatega USA eestlaskondades muutunud ning põlvkonnad vahetumas, aga eestluse jätkumise parimaks tõestuseks on see, et osaletakse oma kooriga Tallinnas Laulupeol. Ettekande täistekst on avaldatud käesolevas ajakirjas.

Katre Riisalu, Rahvusraamatukogu humanitaaria ja kunstide keskuse juha- taja ettekanne „**Sissevaade Eesti ja väliseestlaste laulupidude ajalukku**” oli ainulaadse ja rikkaliku fotomaterjaliga täiendatud, sisuliselt huvipakkuv ning sobis eriliselt hästi Välis-Eesti Kongressi 2019 lõpetama. Esitatud slai- dide kogum kajastas eesti laulupidudega seotud trükiseid läbi 150 aasta, st illustreeritud kutsed, avakõned, tänukirjad ja teejuhid. Sissevaatena esitas pr Katre Riisalu ka meie laulupidudega seotud probleeme, nende lahendusi ja meenutas neid vähe teatud, kuid unustusse vajunud sündmusi, millest jutustas Rahvusraamatukogus avatud näitus „Laulupeo raamatukogu. Eesti laulupidu sõnas ja pildis.”

Kongressist osavõtjate mõttevahetusest kõlas läbi mure eesti keele kasu- tajate vähenemise pärast. Arutelu teemaks kujunes väliseestlaste eesti keele oskus, mille eest tuleks kõigil eestlastel hoolt kanda ning välisriikidesse rän- nanuil meeles pidada kultuuri olulisust ja ülimuslikkust kõikides eluvaldkon- dades. Hea oleks ikka ja jälle väliseestlastele ja estofiilidele meelde tuletada, et eestluse kants on Eesti ja ühtekuuluvustunne oma rahvuskaaslastega on asendamatu inimlik väärtus. Kõnelegem sellest Välis-Eesti Päevi tähistades ja Kongresse pidades!

Välis-Eesti Kongress 2019 otsustas:

Korraline Välis-Eesti Kongress toimub taas viie aasta pärast, kus esitatakse teaduslikke ettekandeid teemal „21. sajandi eesti diasporaa suhtumine Eesti riiki.”

Kasutatud kirjandus:

1. Organiseeritud Välis-Eesti, Album II, 1939, 119 lk. Välis-Eesti Ühingu väljaanne. Toimetanud B. Tiido.
2. VI Välis-Eesti Kongressi ettekannete kokkuvõtted, Tallinn, 1999, lk 123.
3. V Välis-eesti Kongressi ettekannete kokkuvõtted, Tallinn, 2004, lk 122.
4. Ajakiri “Välis-Eesti”, 2015, XX aastakäik, 21-35 lk; www.valiseesti.org

Portlandi ja USA Lääneranniku eestlus

Kalev Sepp

Sissejuhatus

Käesolev artikkel kajastab Portlandi ja USA Lääneranniku eestlaste elu nii nagu ette kantud autori poolt Välis-Eesti kongressil 3. juulil 2019 Tallinnas. Kalev Sepp on Portlandi Eesti Seltsi esimees ning aktiivne mitmes teises Lääneranniku Eesti organisatsioonis. Kalev kasvas üles Eestis, võttis osa laulvast revolutsioonist ning lõpetas Tallinna Tehnikaülikooli 1990. aastal. Alates 1992. aastast kolis ta USAsse, kus ta on omandanud Ph.D kraadi University of Washingtoni juures Seattle'is, elab praegu Portlandis ning töötab insenerina kõrgtehnoloogia vallas.

Autor avas oma sõnavõtu lõiguga Kalevipojast:

*Aga ükskord algab aega,
Kus kõik piirud kahel otsal
Lausa lähvad lõkendama;
Lausa tuleleeki lõikab
Käe kaljukammitasasta –
Küll siis Kalev jõuab koju
Oma lastel' õnne tooma,
Eesti põlve uueks looma.*

...kui aga Kalev ei saa või ei taha koju minna, siis asub ta juhtima kohalikku eesti tegevust.

Portlandi Eesti Selts

Selts seob mitut generatsiooni eestlasi, milles on umbes 100 liiget ja lisaks sama palju tausta-eestlasi. Portlandis on suhteliselt vähe hiljuti Eestist tulnud võrreldes Oregoni osariigiga piirnevate Kalifornia ja Washingtoniga. Portlandi eestlaste demograafilist situatsiooni kirjeldab ehk kõige paremini asjaolu, et kaks suuremat rühma – ulgu-eestlased ja

Portlandi Balti pidu

Portlandi Balti pidu

põgenike lastelaste pered on kasvatamas väikseid lapsi. Pärast pikemat pausi on tore näha tosinat 3-8 aastast last meie informaalses eesti koolis, millega alustasime aasta tagasi. Teise Maailmasõja põgenike generatsioon on suures osas kadunud.

Portlandi Seltsi eestvedamisel tähistatakse iga aasta Vabariigi aastapäeva ja jõule. Lisaks tegutsevad peatselt 70. tegevusaastat tähistav rahvatantsuansambel Tulehoidjad, laulukoor, hiljuti taas elustatud kandleansambel ja Mokalaat. Varem tegutses veel spordiklubi (võrkpall), Vabadusvõitlejate Selts, Kokaklubi. EELK Portlandi kogudus on üks vähestest, mis Läänerannikul jätkuvalt koos käib.

Lääneranniku Eestlaste tegevus

Lääneranniku eestlasi seob formaalsemalt Eesti Organisatsioonide Liit Läänerannikul ja selle juurde kuuluv sihtasutus, mis hoolitsevad Lääneranniku Eesti Päevade korraldamise eest. Iseseisvad Eesti Seltsid tegutsevad Vancouveris, Seattle'is ja Kalifornia suurtes linnades San Franciscos ja Los Angeleses. Vancouveris ja Los Angeleses on Eesti organisatsioonidel ka oma majad ning muud kinnisvara. Seattle'is tegutseb Rotalia Foundation USA, mis annab igal aastal stipendiume Eesti ülikoolide tudengitele. Aukonsulid tegutsevad Vancouveris, Seattle'is, San Franciscos ja Los Angeleses ning EAS esindus Silicon Valley'is.

Suhted Eestiga

Kultuurisidemed Eestiga on head tänu kooridele ning rahvatantsule. Portlandis on suur huvi Pärdi, Tormise ja üldisemalt Eesti muusika vastu. Meid on külastanud Veljo Tormis ja Hirvo Surva ning mitmed teised koorijuhid. Siin tegutseb ka estofiilidest koosnev kammerkoor Unistus, kes esines taas 2019. a. Üldlaulupeol. Rahvatantsujuhtidest on meid külastanud Rauno Zubko, Kalle Järvela, Angela Arraste, Paul Bobkov ja mitmed teised. Portlandi Tulehoidjate rahvatantsijad on osalenud mitmel Üldtantsupeol Eestis. Harvemini satuvad siia kanti teatri või populaarmuusika esindajad.

Majanduslikud sidemed Eestiga on suhteliselt nõrgad suure vahemaa tõttu. 1990ndate lõpus oli Tallinna ja Portlandi vahel sõpruslinnade leping, mis piirdus peamiselt kultuurilise vahetusega. Üksikud ärisidemed siiski toimivad, Eestis osakonda omava FLIR'i peakorter on Portlandi lähedal, meie eestlaskonna esindajad töötavad konsultantidena Eesti firmadele. Parem seis on Seattle'i ja Kalifornia linnades, kus äriline suhtlus kohalike firmade ja Eesti vahel suurem.

Seattle'is asuva University of Washington juures tegutseb juba 25 aastat Balti Programm, milles õpetatakse läti ja leedu keelte kõrval ka eesti keelt ja kultuuri. Sellele oleme otsinud Eesti valitsuse poolset toetust, et meie keele õpetamine oleks püsivalt rahastatud samal tasemel kui lätlastel ja leedulastel. Ka Stanfordini ülikooli juures on Balti Programm, mille rahaline toetus tuleb Kistler-Ritso fondilt.

Portlandi Eesti kool

Portland Estonians ja Unistus 2019

Osavõtt Eesti keskkororganisatsioonide tööst

Lääneranniku eestlased on suhteliselt eraldatud ERKÜ (Eesti Rahvuskomitee Ühendriikides) ja teiste organisatsioonide tööst tänu suurele vahemaale ning oluliste USA riiklike institutsioonide puudumisele kohapeal. Need organisatsioonid pakuvad majanduslikku tuge, seisavad eestlaste huvide kaitse eest USAs ja Kanadas ning suhtlevad Eesti riiklike ja ühiskondlike organisatsioonidega. San Francisco ja Los Angelese eestlased löövad aktiivsemalt kaasa. Portlandi eestlased pühendavad rohkem aega ja ressursse omaenda kultuurilisele tegevusele.

Balti ja Skandinaavia seosed

Eestlaste organisatsioonid vajavad kindlasti sõpru ja loogiline on otsida neid meie kodumaa naabrite hulgast. Meie organisatsioonide eeskujuks võib seada Läti ja Leedu ning Skandinaavia seltse ja organisatsioone. Viimastel on arvestatav majanduslik tegevus, üritused, laadad, restoranid. Portlandis avati hiljuti Nordia Hall kauaaegse aukonsuli ettevõtmisel ning kinnisvarainvesteeringute toel.

Ühendus Balti kogukondadega on ka suhteliselt tugev, Eesti Selts kasutab Portlandi Läti maja. Selles harjutame rahvatantsu ning viime läbi üritusi, selle juures toimuvad ka baltlaste kevadtalgud. Möödunud kevadel pidasime Läti majas vägeva baltlaste kevadpeo, kus saime üksteisele oma kultuurilist tegevust näidata. Uute inimeste ja ühenduste loomine on kindlasti ergutav meie suhteliselt väiksele kogukonnale. Seattle'is on aktiivsem baltlaste koostöö tänu UW Balti programmile.

Lääneranniku Eesti Päevad

LEP on üks järjepidevamaid Eesti kultuuri tutvustav ja hoidev üritus väljaspool Eestit, mis sai alguse aastal 1953 San Franciscost. See toimub iga 2 aasta tagant rotatsiooni korras järgmistes linnades: Vancouver (Kanada), Seattle, Portland, San Francisco ja Los Angeles. Traditsiooniliselt on selle kavas üritused nagu Laulupidu, Tantsupidu, Rahvapidu-piknik ja Ball. Eesti vabaneamise järel on kutsutud ka külalisesinejaid Eestist ning traditsiooniliselt on osalenud esinejaid ka kaugematest Ameerika ja Kanada keskustest. Portlandi Eesti Päevadel püüame näidata kohapealse kultuuri harrastamise võimalusi ning pakkuda motivatsiooni osavõtjatele.

Tagasipöördumine Eestisse

Portlandist Eestisse erilist tagasipöördumise huvi ja võimalusi ei ole, kuigi viimasel ajal on üksikud inimesed seda teinud. Segaperede eesti keelt mitte oskavatel liikmetel on raske sulanduda Eesti ühiskonda ning professionaalidel on raske leida täpset rakendust. Üldine palkade vahe on endiselt suur. Sujuvaks integreerumiseks on vajalikud head suhted Eesti kogukonnaga kuhu kolitakse. Tervishoid, riiklik asjaajamine ja teenuste kättesaadavus on probleemiks. Pensionile jäämiseks Eestis on meie kogukonnal hiljutine edukas näide, esialgne tagasiside on hea. Kliima soojenemine küll aitab Eestis harjuda aga need SÄÄSED!

Tuleviku arengud

Rõõmustav oli lugeda teadet Rahvastikuministri initsiatiivist Globaalse Eesti programmi ettevalmistamisel. Esto konverentsil esinesid nii president Kaljulaid kui ka minister Reinsalu ja hea oli kuulda mitmesugustest toetusprogrammidest eestluse arendamiseks. Kahjuks on reisikulud Portlandi ja Eesti vahel suured, mille tõttu suuremateks ettevõtmisteks toetus napib. Elukallidus ja reisikulud Lääneranniku suurlinnadesse on kõrged. Kõige efektiivsem on tanstuõpetajate, koorijuhtide, laste õpetajate külaskäigud, mis motiveerivad kohapealset tegevust võimendusefektiga. Eesmärgiks peab olema kohapealse kultuuri harrastamise ergutamine, mitte ainult selle Eestist kohale toomine.

Vaatamata väiksele kogukonnale vaatavad Portlandi eestlased optimistlikult tulevikku. Leiame, et Eesti kultuur on täievääriline osa nii meie enda elust kui Portlandi rikkalikkust kultuuritaustast ning sidemed kodumaaga aitavad hoida meie keelt ja rahvuslikke traditsioonide.

... küllap Kalev ka ükskord koju jõuab Eesti põlve uueks looma!

Minu aasta Eestis vahetusõpilasena

Ella Scott

Mina olen Ella Scott, 18-aastane eesti juurtega vahetusõpilane Austraaliast. Ma tulin Eestisse jaanuari alguses YFU rahvusvahelise haridusprogrammi kaudu ning olen siin detsembri lõpuni. Ma elan toredas vahetusperes Kiilis ning õpin 12. klassis Kiili Gümnaasiumis. Vabal ajal käin võrkpallitrennis, tantsin Kiili Kirjude noorte rahvatantsurühmas, laulan Kiili Gümnaasiumi segakooris ning õpin plokkflööti Kiili Kunstide Koolis.

Sydneys laulan ma väliseestlaste lauluansambelis Lõke ja segakooris Kooskõla, tantsin Virmaliste rahvatantsurühmas ning käin tihti Sydney Eesti Seltsi üritustel. Minu ema,

vanavanemad ja tädid on minuga sünnist saadik rääkinud eesti keeles ning kasutanud igat võimalust mulle eesti keelt edasi anda nt vaatasin ainult eestikeelseid filme ja lastelavastusi (Lotte, Buratino) ning multikaid (Jänku Juss), kuulasin eesti lastemuusikat (Mutionu Pidu, Rongisõit) ja lugesime eestikeelseid raamatuid (Bullerby lapsed, Naksitrallid) ja koomikseid (Miki hiir). Me oleme käinud iga paari aasta tagant Eestis sugulastel külas ja siin õppisin õ tärhte hääldama ja r'i põristama.

Ma otsustasin tulla Eestisse elama aastaks ajaks, et oma eesti keelt parandada, sõpru saada, Eesti loodust ja elu nautida. Olles elanud Eestis juba 10 kuud, ma olen palju vahvat ette võtnud ja kogenud. YFU kaudu mul on olnud palju seikluseid väljasõitudel Eestis: ma osalesin rattamatkal Hiiumaal, sõitsin bussiga Narva ning praamiga Saaremaale, kõndisin Peipsi järve jääl, õppisin natukene kõnõlõda Setomaal ning osalesin Pärnu XXIX matkamängus. Lisaks Eestile olen reisinud ka naaberriikidesse: käisin vahetusperega Kemi lummelinnas ja jõuluvanal külas Rovaniemis Soomes, kooli kooriga Skoklosteri lossis Stockholmis, sugulasega Ed Sheerani kontserdil Riias ning vahetusema ja -tädiaga Venemaal Petseris.

Rõuge

Jaanituli

Laulupidu

Eesti ainulaadset ja rikast kultuuri sain nautida, kui laulsin Kiili Gümnaasiumi segakooriga 150. juubelilaulupeol sellel suvel. See oli imeline elamus, mis tegi südame soojaks ning täitis hinge uhkusega, et olen eestlane. Minu lemmik mälestus on see, kuidas rahvas ja lauljad sulandusid üheks siis kui ühendkoor tuli lavale ning me kõik koos seistes ja kätest kinni hoides, laulsime minu lemmiklaulu: “Ta lendab mesipuu poole”. Lisaks käisin vaatamas tantsupidu, mis oli eriti võimas: esinejate mass tundus lõpmatu, rahvariided olid rabavad ning mustrid olid vapustavad.

Otepääl

Aasta jooksul olen nautinud mitu „Võlukeelte” kontserti ja kevadel „Sümfooniline Curly Strings” Estonia kontserdi saalis. Vaatamata sellele, et elan Sydneys, kus asub kuulus ooperiteater, nägin ma oma esimest operetti „Savoy balli” see aasta Rahvusooperis Estonia ja ma väga ootan kuulata Rasmus Puuri ooperit „Pilvede värvid”. Lisaks lavakunsti nautimisele on mul olnud esmakordselt võimalus tähistada mitut Eesti tähtpäeva: käisin vastlapäeval kelgutamas, kirjutasin peapremia võitnud luuletuse “Ood eesti keelele” emakeelepäeval, jaanipäeva veetsin oma vahetusperega maal ning esinesin Põhja-Tallinna jaanitulel Kiili Kirjude rahvatantsurühmaga ning 75. suurpõgenemise aastapäeval käisin mälestusteenistusel Tallinna Jaani kirikus. Taasiseseisvumispäeva veetsin ma metsas pohlasid korjates. Eesti loodus on

imeilus: kõndida kaskede vahel, magada mändide all, matkata läbi raba, korjata metsmaasikaid ning nautida pikki suvepäevi on minu meelest täielik paradisi. Talvine ilm andis mulle ägedaid võimalusi suusatada meie kohalikul staadionil ja uisutada korvpalliväljakul.

Veel üks asi, mida olen see aasta nautinud on eesti toit. Meie eriline, ja minu jaoks harva kättesaadav, must leib, soolakurgid, pelmeenid, astelpaju- ja kassamahl, kama jahu, Kalevi kommid, kringel, kohukesed, kodujuust ja muud sellist maitsvat, mis täidavad kõhtu ja soojendavad südant eestlusega.

Eestis olla on võrratu ning ma võtan viimase järelejäanud ajast, mis loodetavasti annab veel lähedaid kogemusi, armsaid mälestusi ja ägedaid elamusi koju kaasa!

Ood eesti keelele

*Ole igavesti,
püsi ja arene,
lase laulusse
oma ilusa heliga
uhked sõnad,
koosta raamatuid
oma kaunite lugudega,
täida südameid
oma soojusega
ja koduse tundega.*

Ella Scott, 2019.a., Kiilis

Menukaim külalisesineja Elsa Maasik Riia ooperis

Juris Žigurs, Eesti-Läti kultuurisuhete edendaja

Haruldase ooperilaulja andega Eesti rahvakunstnik Elsa Maasik on jätnud kustumatud mälestused oma esinemistest Verdi, Puccini, Rahmaninovi, Rubinsteini ja Tšaikovski jt ooperites. Tema nii lüürilisi kui dramaatilise osade nimistu on aukartustäratavalt pikk. Ta oskas dramatismiga väga diskreetselt ümber käia. Lüürilistele osadele aga lisas pisut dramatismi, mis tegi loodud kujud emotsionaalselt rikkas ja sügavaks.

Oma lavaosade hindamisel oli Elsa Maasik üpris lakooniline, viidates helilooja muusika faktuuri lahtimõtestamise ja etenduse dirigendiga kooshingamise tähtsusele. Kui libretol oli kirjanduslik algallikas, töötas ta selle kallal hoolikalt, valdavalt tekstide originaalkeeltes.

Elsa Maasiku esinemiste geograafiline diapsoon piirdub peamiselt Tallinna „Estonia“, Tartu „Vanemuise“ ja Riia ooperiteatriga. Lisaks mõned harvad esinemised Moskvas ja Kiievis.

Tihedad sidemed kujunesid Elsa Maasikul Riia ooperiteatriga, kus Elsa Maasik esines esmakordselt Gounod' ooperis „Faust“ Margarethe rollis. Riia ooperi küllastajate südamed võitis ta primadonna rollidega „Butterfly's“, „Tra viatas“, „Tosca“ ja „Deemonis“.

Külalisesineja ooperilaulja Elsa Maasiku õnnitlemine 20. jaanuaril 1959. a neljakordse juubeli puhul Riia ooperiteatris. Fotod autori erakogust.

Riia ooperiteatriga kujunesid sidemed nii püsivaks, et 20. jaanuaril 1959 tähistati seal üht erakordset, õigemini küll neljakordset juubelit. Sel päeval toimus Riia ooperiteatris Elsa Maasiku 50. külalissetendus. Primadonna tähistas samas oma 50. sünnipäeva, 30-aastast ooperilaulja karjääri ja 20. aastapäeva külalissetenduste algusest Riia ooperiteatris.

Läti teatrirahvas ja muusikud tähistasid koos menukaima Riia ooperi külalisesineja Elsa Maasikuga tema tähtpäevi suure pidulikkusega. Teame ju, et Läti rahval on annet ja soovi peomeeleoluga nakatada ka teisi, kõnelemata peost iseeneses.

Primadonna Elsa Maasik sai juubeli puhul õnnitlusi Läti muusikutelt, näitlejatelt, kirjanikelt ja teatriküllastajatelt. Ilus on meenutada kirjanik Gunārs Priede kirjutatud :

„Meenutan Elsa Maasikut iga kord, kui kuulen Cio-cio-sani laulu kauaoodatud laevast. Ma ei tarvitse isegi silmi sulgeda, et näha tema väikest jaapanlannat; mälus püsib kunstniku poolt loodud kuju niivõrd eredana. Ja veel... Mõtlen Elsa Maasikule, kui kaob usk ooperisse. Võrratu laulja ja tugev näitleja ühes isikus on unistus, mis täitub nii harva!“

Kasutatud allikad:

1. Vilma Paalma. Elsa Maasik. Kirjastus Eesti Raamat 1973
2. Autori isiklik arhiiv.

III osa

Meile kirjutatakse

Head eesti sõbrad ja tuttavad

Mind ergutas seda kirja teile kirjutama olles tutvunud Põhjamaade ühingu tegevusega. Vaata allpool ühing Nordeni tegevust kajastavat linke soome või rootsi keeles.

Nordeni tegevusesse kuulub igaaastane "Kura skymning", mis tähendab, et 11. novembril meeleolukas sügisõhtu hämaruses loetakse ette põhjamaade kirjanduse klassikat. Sama kirjandusteose lõikku kõikjal (Põhjamaade raamatukogudes, kokkusaamistel, peredes jne.) Sellise ettelugemisga on meeldival viisil suurendatud põhjamaade rahvaste huvi üksteise kultuuri vastu samaaegselt lähendades neid üksteisele.

Eestlasi on hajutatud üle maailma. Tuntakse vajadust elavdada selle diasporaa kuuluvust eesti kultuuriruumi. Kas ei teeniks seda eesmärkki eesti kirjanduse klassika maailmaülese lugemisõhtu korraldamine Põhjamaade "Kura skymningu" eeskujul?

Ülemaailmne eesti keskorganisatsioon võiks välja valida ettelugemiseks sobiva kirjandusklassika ja teha see kõigile kättesaadavaks ja välja trükitavaks internetis!

Mis te arvate sellest ettepanekust ja kas tasuks seda edasi arendada?!

Jaak Kiviloo Soomes

<https://www.pohjola-norden.fi/sv/startside/article-104481-69983-nordisk-litteraturveck-1117112019>

<https://www.pohjola-norden.fi/suomeksi/alkuun/article-106222-69981-pohjoismainen-kirjallisuusviikko-1117112019>

Tere taas, head sõbrad ja mõttekaaslased!

Toetan Jaak Kiviloo head algatust ja teen ettepaneku lugeda ühiselt ja üleilmselt

Anton Hansen-Tammsaare testamenti eesti rahvale "Truudus", mille kirjanik avaldas 1939.a. detsembrikuus ajakirjas "Eesti Noorus" (nr.12).

Pärast kirjaniku surma 1. märtsil 1940 avaldas "Eesti Nooruse" toimetus selle teksti uuesti ajakirja 1940.a. märtsi numbri esikaanel. Tekst on saadaval nii käsitsi kirjutatuna kui ka trükisena.

Ühise lugemise ajaks pakun Välis-Eesti Päeva, mis sel aastal on 30. november (traditsiooniliselt novembrikuu viimane laupäev).

Lugupidamisega,
Välis-Eesti Ühingu juhataja
tel 372-5035269

Tähelepanu vääriv Tõnu Önnepalu raamat „Aaker“

Autor on oma teose alapealkirjaks nimetanud: Mujal kodus II.

Eestist väljarännanute suvekodust Kotkajärvel Kanadas kirjutab Tõnu Önnepalu seal *mujal* kohal viibides ja elanikega suheldes.

Kohalikus keeles on selle paiga topograafiline nimetus Fleming Lake või Montgomery Lake, mida eestlased harva kasutavad.

Kotkajärve asub Muskokas, Ontario piirkonnas, Torontost umbes 200 miili kaugusel kaunis kohas, metsa rüpes ja järvede kallastel. Looduse kirjeldused Tõnu Önnepalu raamatus on köitvad ja kutsuvad lugejat seda paika oma silmaga nägema.

Tõnu Önnepalu kirjutab, et legendi järgi ostis selle 400 aakrise maatüki koos järvedega 1953. aastal Eesti Skaudisõprade seltsile Kanada eestlane Hendrik Tanner. Seda kinnitab ka kivisse raiutud tekst laagri väravas. Niisiis Kotkajärve oli algselt eestlaste skaudilaager. Metsaülkool loodi hiljem, siis, kui suuremad ehitustööd said tehtud.

Raamatu lehekülgedelt saame teada, et selle järveäärse suvituskoha ja laagri teine rajaja oli skaudijuht Heino Jõe. Tema loodud Kotkajärve on väliseestlaste rahvusluse muuseum, nii vormilt kui sisult.

Raamatu autori arvates oli Kanada eestlane Heino Jõe üks neid isiksusi, kelle tegemised oli vabad väliseestlastele nii omasest kitsarinnalisusest. Raamatust on lugeda, et tema siiras väljautlemine ühel Metsaülkooli pidulikul koosolekul, et “tõeline eestlus on ikka seal, kodumaal“ kutsus esile nii vägeva kohalike rahvuskaaslaste juhtide pahameele ja viha, et Heino Jõe visati kanada eestlaste organisatsioonidest välja. Niisiis, tänu asemel küüniline kogukonnast eemaldamine.

Tähelepanuvääriva tõdemuse on autor kirja pannud lehekülgedel 138–139: *„Sest vist ainult kõige nutikamad pagulased taipasid, et iga asi, mis sult on ära võetud, on sind ka millestki vabastanud.... Kõik need maadligi vajuivad talumajad, nende jõuetud, kääksuvad ukсед, nende tubadesse kogunenud eluhais, allaheitmine ja vimm... Sellest kõigest olid nad vabaks saanud, aga vähestel jätkus oidu selle eest tänada, ja needki tänasid vaid salamisi, teki all. Sest huvitaval kombel inimene näeb, mis talt on võetud, aga mitte seda, mis ta on saanud. Ega eriti mitte seda, millest ta on vabastatud. Olla vaba on ju nii loomulik.“*

Kui 1991. aastal saavutati taas Eestile vabadus, oli väliseestlastel hea võimalus tänulik olla. Tänuväärne oli ometi see, et eestlased kodumaal olid nende mahajäetud maju ja kortereid korras hoidnud, majade torusid, aknaid-uksi

ning katuseid parandanud. Kuid seda tänu ei tulnud. Meenutagem, et Õhtu-
maa kultuurides on tänulikkus inimlik omadus, mis pole just kohustuslik, kuid
kõrgelt hinnatud kui usaldusväärse üks eeldusi.

Tõnu Õnnepalu raamatus „Aaker“ kirja pandud leebe ülevaade väliseestlaste
omandisuhete klaarimisest on ainult üks tahk kinnisvara tagastamisest teki-
tatud ebaõiglusest, mis kutsus esile võõristust ja süvendas lõhet väliseestlaste
ja Eesti eestlaste vahel. On asjakohane, et Tõnu Õnnepalu neid seiku oma
raamatus põgusalt meenutab, rahulikult ja objektiivselt.

Kahjuks ilmub väliseestlastega seotud raamatuid kaasajal haruharva. Ometi
elab iga viies eestlane mõnes välisriigis ja harva, suuremalt jaolt iga 5 aasta
järel käiakse Eestis laulupidudest osa saamas.

Loodetavasti jätkab Tõnu Õnnepalu väliseestlaste teema käsitlemist järgne-
vates teostes. Kes siis veel, kui mitte meistriteose „Piiririik“ autor!

Oli ju menuromaani „Piiririik“ peategelase prototüüp mees, kes reaalses
elus väliseestlastega usinalt suhtles, kuid sellest vähevõitu kirjutas.

*Raamatu „Aaker“ autorile edu soovides, Leili Utno
Välis-Eesti Ühingu juhataja alates 1995..a. kuni käesoleva ajani.*

Kuidas me näeme keskkonda. Poliitökoloogia.

J. Martin, Euroakadeemia

Elukeskkonna olemisest mõeldes peame eeskätt silmas selle kvaliteeti, ehk siis elukõlblikkust ellujäämise mõttes. Mõtted ei ole uued, samuti arutelud ning nüüd viimaks ka laiaulatuslikud aktsioonid. Keskkonnaprobleemidega seonduvad järjest uued aspektid, mis kokkuvõttes on moodustamas uue valdkonna – poliitökoloogia (A. H. Westing „Comprehensive Security for the Baltic“, 1988, PRIO, UNEP; P. Robbins „Political Ecology“, 2004. Blackwell; K. S. Zimmerer, T.J. Bassett „Political Ecology“, 2003. The Guildford Press, NY, London; S. O’Lear „Environmental Politics“, 2010, Cambridge University Press; R. B. Northrop, A.N. Connor „Ecological Sustainability“, 2013, Taylor and Francis Group, LLC).

Kuna tegemist on keerulise süsteemiga, siis selle selgituseks vajame arusaama kolmest elemendist: turvalised siseriiklikud, kahepoolsed ning mitme-poolsed suhted.

Mudeli ülesehitamisel:

1. alustatakse pingeid tekitavast julgeoleku analüüsist;
2. relvastuse kontroll, määratakse regionaalne julgeolek (keskkonna seisundi poolest turvalised militaarobjektid, regulatsioonid jm).

Oluline alamsüsteem on turvaline rahvusvaheline keskkonnaseisund, mis omakorda tähendab arusaamist siseriiklikust, kahepoolsest ning mitmepoolsest suhteid tagavast stabiilsusest:

- s.h. on vaja defineerida julgeoleku ohud;
- drastilised, lühiajalised elukvaliteedi langust põhjustavad tegurid;
- riigi poliitilist võimekust pärssivad tegurid.

Mõista on vaja tehnoloogia olemust kui ohu allikat:

- mittetraditsioonilised ohuallikad;
- globaalsete pingete ülekandmine regionaalsele tasandile.

Mittetraditsioonilised ohuallikad:

- globaalsete pingete ülekandmine regionaalsele tasandile.
- regionaalsete konflikte tekitav ebastabiilsus.
- rehnoloogiad, nende hind ja rakendamine peab arvestama keskkonna seisundit.
- regionaalsete keskkonnaprobleemide lahendamine peab vastama julgeoleku ootustele.
- keskkonna komponent peab oluliselt mõjutama riigi poliitilisi otsuseid

Eesmärgid:

Määratleda keskkonnaprobleemid, mis võivad põhjustada regionaalset ebastabiilsust.

Määratleda keskkonnaprobleemide ja ökoloogilise julgeoleku ajalised raamid.

Hinnata poliitiliste otsuste tegijate võimekus probleemide lahendamisel.

Elemendid

Iseloomustus: “probleem tuleb eristada tulemusest (efektist)”.

Kontekst: julgeoleku faktorid;

Tehnoloogia hinnang: poliitika, võimalikkus, riigi huvid.

Määramata kuid kaardistatud suhted.

Määrata regioon laiemas Eesti julgeoleku “väljas”:

väljund: poliitiliste otsuste tegijate suhtumine.

Määrata põhjuslikud seosed tegelike või oodatavate keskkonnaprobleemide/mõjude ja

võtmefaktorite vahel (tervisemõju, piiriülene saastumine jne).

väljund: võime ja tahe pöörata tähelepanu mitte niivõrd sümptomitele kui võtmefaktoritega seotud probleemide heastamisele.

Määrata regioonis iga riigi suhtes poliitiliste, kultuuriliste, majanduslike ning militaarsete faktorite mõju reaalsele või eeldatavatele keskkonnaprobleemidele.

Integreerida sõltumatute analüüside tulemused selleks, et määrata keskkonnaohtude ulatust ja kiireloomulisust.

Väljund: ennustada keskkonnaohtusid või-mõjusid, millised võivad põhjustada regionaalset ebastabiilsust (mitte kõik keskkonnaprobleemid ei ole julgeoleku faktorid).

- Ülevaade prognoosimisel saadud keskkonnaprobleemide loendist selleks, et leida võtmeprobleeme või mõjusid;
- Määrata tehnoloogilised või teised meetmed arvestades nende rakendamise võimalikkust, hinna-tulemuse vahekorda, efektiivsust, vajalikku koostööd ning tagamist julgeoleku tagamisel.

Väljund: soovitus poliitikaks selleks, et olla nõus, järgida üldtunnustatud reegleid, või rakendada heastamise võimalusi selleks, et alandada ohtu regionaalsele ökoloogilisele julgeolekule.

IV osa

Välis-Eesti Ühingus

IV Välis-Eesti Kongressi ettekannete kokkuvõtete bibliograafia

IV Välis-Eesti Kongress, 29.-30.juunil 1999, Tallinna Ülikoolis.

*Ettekannete kokkuvõtted. Kirjastus „Valis -Eesti“, Tallinn, 1999, 124 lk.
Koostaja bioloogiadoktor Leili Utno.*

Eesti keel ja identiteet

- Hint Mati *Identiteedi järjepidavuse imperatiiv.* 6-7.
Lehiste Ilse *Keel ja identiteet,* 5.
Puntila Mati *Kas enamuskeele armust.* 8-10.
Raag Raimo *Rootslane Eestis ja eestlane Rootsis.* 11.
Taagepera Rein *Erinevusi välis-ja kodueestlaste käitumismallis ja enesemääratluses.* 12.
Viikberg Jüri *Keele saar: mida otsitakse, mida leitakse.* 13.

Eesti sotsiaalarerng ja eestlaste sotsiaalprobleemid

- Kaasik Taie *Ühiskondlik stress ja rahva tervis Eestis.* 15.
Kaie Kerem ja Mare Randveer *Inimkapital kui majanduskasvu tegur.* 18-19.
Kuurme Tiiu *Hariduse paradoksid ja vaateviis kasvatusesele.* 20-22.
Liimets Airi *Käsitlused kasvatusese Eesti kasvatusteadlikus mõtlemises.* 23-24.
Martin Jüri *Ökoloogiline julgeolek ja rahvuslik julgeolekupoliitika.* 25-26..
Noor Heino *Inimsusevastaste kuritegude sotsiaalpsühholoogilisi tagajärgi Eestis.* 27-30.
Raukas Anto *Säästev areng kui eestluse püsijäämise vundament.* 31.
Sepp Mati *Agraarpoliitikast.* 32-33.
Varrak Toomas *Balti riikide geopoliitiline seisund maailmapoliitikas.* 35-36.
Vokk, R., Liebert T., Pitsi T., Lipre E., Pappel K. *Laste toitumisest Eestis.* 37.

Eestlaste elu mandritel ja maadel

- Kink Hella *Loodusest ja inimtegevusest Paldiskis.* 39-41.
Kruus Karl *Eestlased Lätis.* 42-43.
Kulu Hill, Tammaru Tiit *Eestlaste tagasiränne 1990. aastatel.* 44.
Maldre Jaan *Peterburi eestlased.* 45-46.
Matjus Ülo *Filosoofist Välis-Eestis.* 47-48.
Mikkor Marika *Kaukaasia eestlased minevikus ja tänapäeval.* 49-51.
Piho Mare *Setud Siberis, Kesk-Aasias ja Brasiilias.* 52-53.
Põldmäe Alo *Laulupeod Eestis ja Väliseestis.* 54.
Ratas Urve, Puurmann E. *Inimmõju osa Eesti väikesaarte arengule.* 55 -56..
Saar Edgar *Eesti rahvamuuseum väliseestlaste materjale kogumas.* 57.
Salasoo Tiiu. *Keel ja identiteet.* 58-61.

Koostöö väliseestlastega. Teadus. Meditsiin

- Malev Margus *Koostöö välismaal elavate eriteadlastega metsanduse näitel.* 63-65.
Enn Mellikov *Materjaliteadus Tallinna Tehnikaülikoolis ja rahvusvaheline koostöö.* 66-68.
Heiki Tamm *Koostöö Austraalia ja Uus-Meremaa eestlastega Tallinna Botaanikaiaia kollektsioonide arendamisel.* 69.
Leili Utno *Välis-Eesti Päevast kuni IV Välis-Eesti Kongressini.* 70-72.
Eduard Väari *Kontaktid väliseestlastega 1970 -1990* 73-75.
Maela Viirsoo *Tuuma teadus, tuuma keel, eesti keel* 79
Lembit Kommel *Titaani aluminiidid kui järgmise sajandikonstruktsiooni materjalid masinaehituses.* 89-90.
Arved Vain, Ragnar Viir *Müomeetria compartment syndrom`i diagnostikas* 103-105.

Ajakirja “Välis-Eesti” bibliograafia 1996–2019

Koostanud ajaloomagister Lauri Suurmaa (Välis-Eesti Ühing)

Aavik, Silja

Soome-eesti keekekümblusklassid. XV (2005), lk 65–66.

Abiline, Toomas

Läänemeremaade võimsaim kaitsetorn Kiek in de Kök. XXI (2016), lk 22–29.

Ainso, Heino

Kas globaalne eestlus on looming, mis allub diversiteedi seadustele? XIII (juuni 1996), lk 46–47.

Aivare, Urve

Eestikeelne haridus Riias. XIV (nr 3 1997), lk 22.

Eesti kool Riias. XV (2005), lk 61–64.

Ajakirja “Välis-Eesti” toimetus

Välis-Eesti Ühingu tegevus ja põhikiri. XIII (juuni 1996), lk 48–52.

Eesti Teadlaste Kongressi kava Tallinnas 11.–15. augustini 1996. XIII (juuni 1996), lk 57–58.

Eesti kultuurisündmuste kalender 1996. a. juulis-augustis. XIII (juuni 1996), lk 65.

Eestluse elujõu manifest. XIII (september 1996), lk 3–4.

Välis-Eesti Ühingu 1997. a. Suvekool. XIII (september 1996), lk 61.

Õnnitleme. Debora Vaarandi – 80. Els Oksaar – 70. Mats Traat – 60. XIII (september 1996), lk 63–65.

Õnnitleme. Lilli Promet – 75. Harry Õiglane – 70. Valdemar Vilder – 70. XIV (nr 1 ja 2 1997), lk 60–61.

Välis-Eesti Ühingu. XIV (nr 1 ja 2 1997), lk 64.

Eesti festivalide kalender 1997. XIV (nr 1 ja 2 1997), lk 62–63.

IV Välis-Eesti Kongress tulekul. XIV (nr 1 ja 2 1997), lk 65.

Eesti on heal järjel. XIV (nr 3 1997), lk 13.

Vestlus raamatu autori Indrek Jürjoga. XIV (nr 3 1997), lk 28–30.

Eesti Liidu Kanadas peakoosolek Torontos. XIV (nr 3 1997), lk 37.

IV Välis-Eesti Kongressi mõte kiideti heaks. XIV (nr 3 1997), lk 38.
Ettekandekoosolek Tartus. XIV (nr 3 1997), lk 38–39.
Eesti keel Välis-Eesti suvekoolis. XIV (nr 3 1997), lk 39–40.
Välis-Eesti Ühingu kroonika jaanuar-juuni 2005. a. XV (2005), lk 78.
Välis-Eesti Ühingu kodukord. Vastu võetud VEÜ üldkogul 28. mail 2005. a Tallinnas. XV (2005), lk 79–80.
Kirjastuses “Välis-Eesti” aastail 1995–2008 ilmunud ajakirjad ja raamatud. XVI (2008), lk 16.
Välis-Eesti Ühingu tegevus pildis. XVI (2008), lk 17–42.
Õnitleme ajakirja “Välis-Eesti” autoreid ja toimetajaid: Malev Margus 85, Karl Kruus 75, Edvin Nugis 70, Jüri Trei 60. XVI (2008), lk 43.
Eestlaste seltsid Lätis – 100. XVI (2008), lk 45–46.
Konverentsil “Tagasi Eestisse” esinejate lühitutvustusi. XVIII (2013), lk 5.
Teaduskonverentsi “Tagasi Eestisse” programm. XVIII (2013), lk 6–7.
Toimetuse veerg. XIX (2014), lk 1–2.
VII Välis-Eesti Kongress 3. juulil 2014 Tallinnas. XX (2015), lk 21–22.
Valik VII Välis-Eesti kongressi päeviku lehekülgedelt. XX (2015), lk 28–35.
In memoriam. PhD Malev Margus. 25.05.1923–10.02.2014. XX (2015), lk 57–58.
In memoriam. Ilmar Kruus (23.07.1932–23.12.2014). XX (2015), lk 59–60.
Ajakirja “Välis-Eesti” toimetuskolleegiumi autobiograafiline tutvustus. Leili Utno – peatoimetaja. Tiit Maksim – keeleteoimetaja. Artur Laast – toimetaja. Lauri Suurmaa – toimetaja. XX (2015), lk 61–62.
Välis-Eesti Päev 25.11.2017: Konverents “Sada aastat Eesti riiki” Rahvusraamatukogus. XXIII (2018), lk 59–62.
Välis-Eesti Ühingu üldkogu 27.01.2018 Tallinnas. XXIII (2018), lk 63.
Välis-Eesti Ühingu liikmete uusi teoseid: Mats Traat “Valge Maja”, kirjastus EKSA, 2017; Leili Utno “Eestlased Lätis” 3. Raamat, kirjastus “Välis-Eesti”, 2017. XXIII (2018), lk 64–65.
Läti Ülikooli tänukiri dr Leili Utnole triloogia “Eestlased Lätis” 2007, 2008 ja 2017 eest. XXIV (2019), lk 63.
Välis-Eesti Ühingu kirjastuse “Välis-Eesti” toimetuskolleegium. XXII (2017), lk 83.
Järgmises ajakirja “Välis-Eesti” numbris. XXIV (2019), lk 64.

Anton Hansen Tammsaare testament eesti rahvale “Truudus”. XXIV (nr 2 2019), lk

Alatalu, Kadi

Nõmme kindlusraudtee 100. XIX (2014), lk 54–56.

Alliksaar, Artur

Aeg. XXII (2017), lk 84.

Alver, Betti

Tähetund. XXI (2016), lk 54

Korallid Emajões. XXI (2016), lk 55

Andresoo, Janne

Rahvusraamatukogu – Eesti kultuuripärandi tagajana. XX (2015), lk 25–28.

Beltadze, Diana

Eestis kõneldavad keeled 2011. aasta loendusandmete valguses. XVIII (2013), lk 20–24.

Eelmäe, August

Ühest vaimuvaramust. XIV (nr 1 ja 2 1997), lk 17–19.

Eenpalu, Ain

Aeg ja elu. XIV (nr 1 ja 2 1997), lk 56.

Eglon, Ants; Karu, Tõnu

ESTO 96 Stockholmis ja Tallinnas. XIII (september 1996), lk 37–40.

Einasto, Rein

Loodusteadlase pilguga: rahvusriik on ökosüsteem. XXIII (2018), lk 19 27–31.

Mahekultuurse Eesti tulemise ja olemise võimalus. XXIV (2019), lk 58–62.

Feldbach, Inna

Neli aastat USA väliseestlane, kolm last kaasas. XXI (2016), lk 41–45.

Neli aastat USA väliseestlane. Pärast 40. eluaastat taas koolis. XXII (2017), lk 51–54.

Hanson, Sven

ESTO kojutulek. XIII (juuni 1996), lk 5–6

Hiio, Toomas

Esimene maailmasõda ja uute riikide sünd Ida-Euroopas. XXIV (2019), lk 5–20.

Hint, Mati

Ma ei ole nõus loobuma Eestist. XIII (september 1996), lk 21–24.

Eesti eliit ning eesti keele ja eestluse tulevik. XV (2005), lk 16–27.

Härm, Tiiu

VII Ülemaailmne Eesti arstide päev. XIII (september 1996), lk 32.

Inn, Andres

Me tuleme lapsepõlvest. Tahan olla eestlane. XXI (2016), lk 48–50.

Püssid, psüühika, piirid, pagulased ja põhiseadus. XXII (2017), lk 76–80.

Jaani, Jaan

Eesti Meremisjonist. XIII (september 1996), lk 50–52.

Jõgi, Kalju

Lennuväepoisid. XIV (nr 1 ja 2 1997), lk 52–55.

Jõgi, Sirje

Kodueestlasest väliseestlaseks. XIV (nr 1 ja 2 1997), lk 34–36.

Melbourne eestlased. XV (2005), lk 70–72.

Järvelaid, Peeter

Maakivisse raiuda read: dr. jur. Artur Taska (20.01.1912–29.09.1994). XIII (september 1996), lk 33–36.

“Välis-Eesti” on vajalik meie kultuurile. XIII (september 1996), lk 62.

Rändur, kes alati teel... XIV (nr 1 ja 2 1997), lk 22–24.

Järvi, Mari

Kuidas meist said väliseestlased? XXII (2017), lk 55–58.

Kabi, Riina

Eesti Punane Rist sündis Vabadussõja lahinguis. XXIV (2019), lk 23–27.

Kaasik, Ain-Elmar

Eesti rahvastiku tervise seisund ja Eesti tervishoiupoliitika probleemid. XIII (juuni 1996), lk 17–22.

Eesti rahvastiku tervise seisund ja Eesti tervishoiupoliitika probleemid (järg). XIII (september 1996), lk 14–17.

Kartus, Triinu

Viirastub kevad. XIV (nr 1 ja 2 1997), lk 65.

Katus, Kalev

Välispäritolu rahvastiku kasv Eestis. XIII (juuni 1996), lk 13–16.

Kiisk-Bereczki, Mai

Tagasivaade Ungari-Eesti Seltsi 5-aastasele tegevusele. XIII (juuni 1996), lk 59–64.

Kimmel, Helju

Eesti Küla Austraalias. XIV (nr 1 ja 2 1997), lk 37–40.

Kippar, Pille

Seltsielu ja ühiskondlik tegevus eestluse kujundajatena. XIX (2014), lk 34–43.

Eesti Naislaulu Seltsi lauluretk Peterburi. XXI (2016), lk 32–35.

Kiviloog, Jaak

Kuidas lähendada diasporaad Eestiga. XXIV (nr 2 2019), lk 43

Kollist, Andres

Eesti kodanik. XIII (september 1996), lk 18–20.

Kommel, Lembit

Moskva pensioniealiste eestlaste mured. XIV (nr 1 ja 2 1997), lk 56–57.

Kroll-Simmul, Tiit

Välis-Eesti liikumisest enne ja nüüd. XIII (juuni 1996), lk 42–45.

Peame hoidma kokku! XIII (september 1996), lk 29.

Eesti arstid Sydney's. XIV (nr 3 1997), lk 36–37.

Kruus, Ilmar

Ühe Läti eestlase lugu ehk 20 aastat hiljem. XVI (2008), lk 46–51.

Kruus, Karl

Eestlased Lätis. XIV (nr 3 1997), lk 18–22.

Kruus, Oskar

Eesti eksiilkirjanduse uurimise olukorrast. XIII (september 1996), lk 43–45.

Eesti eksiilkirjanduse uurimise olukorrast (järg). XIV (nr 1 ja 2 1997), lk 47–48.

Kulu, Hill

Välis-Eesti uuringute uus keskus. XIV (nr 1 ja 2 1997), lk 10.

Kurnitski, Virve

Sümposium "Läänemeri ja tema keskkond". XIV (nr 1 ja 2 1997), lk 14.

Kuutma, Raul

Soomepoisid – Eesti vabatahtlikud Soome sõdades. XIII (september 1996), lk 53–57.

Kõivupuu, Marju

Eesti keelest ja meelest üleilmastuval 21. sajandil. XXIV (nr 2 2019), lk 12

Käärik-Mathiesen, Aino

Välis-Eesti Ühingust ja ajakirjast “Välis-Eesti”. XIII (september 1996), lk 61.

Küttner, Rein

Eesti Teadlaste Kongress täitis oma ülesande. XIII (september 1996), lk 7.

Laantee, Karl

Väliseestlaste missioon. XIV (nr 1 ja 2 1997), lk 43–46.

Laast, Artur

“Üks väga vana rahvas...” XV (2005), lk 43–50.

Toimetaja veerg. XVII (2010), lk 1–2.

Eesti kultuuripärandit kajastav Läti riiklikes arhiivides. XVII (2010), lk 3–62.

Kas Eesti säilitab muutuvas maailmas oma näo? XIX (2014), lk 56–58.

Otsides kaunite sõnade puud. XX (2015), lk 13–15.

Jaan Manitski kunstimuseum Viinistus. XXI (2016), lk 30–31.

Välis-Eesti teadlane Jaan Puhvel. XXI (2016), lk 36.

Ühe Pariisi eesti kunstniku lugu. XXI (2016), lk 39–40.

Ühest varakevadisest kultuurikonverentsist Järvamaal. XXI (2016), lk 60–61.

Kokkuvõte. XXI (2016), lk 64.

Eesti luulest pagulusaastatel. XXII (2017), lk 71–73.

Eesti panteonis on ruumi kõigil meie suurmeestel. XXII (2017), lk 74–75.

Eesti diplomaatia 1918. aastal. Välisdelegatsiooni tegevus. XXIV (2019), lk 21–22.

Lepik, Kalju

Eesti tants torupilli saatel. XIV (nr 3 1997), lk 65.

Lippmaa, Endel

Avalik kiri. XIII (september 1996), lk 24.

Lääts, Andris

Veerandsada aastat hiljem. XXII (2017), lk 59–63.

Lõhmus, Alviine

Kiri Abhaasiast. XIV (nr 3 1997), lk 34–36.

Lõugas, Vello

Eesti Kodu-uurimise Selts taastatud ja tegutsemas. XIV (nr 3 1997), lk 14–17.

Makarov, Ivan

Eesti keel ja eesti meel. XXIV (2019), lk 48–55.

Maksim, Tiit

Vastupanuhiaku viljad. XV (2005), lk 73–75.

Vajame raamatuid, mis ühendaks. XVI (2008), lk 14–15.

Ühiskondlikud keeleinspektorid. Eesti Ajakirjanike Liidu keelesektiooni sünnist. XVIII (2013), lk 25–32.

In memoriam. Sädeinimesed Karl Veber ja Loreida Eisen. XX (2015), lk 54–56.

Uus ERM – senisest veel erilisem muuseum. XXI (2016), lk 13–16.

Lähendagem Kodu-Eestit ja Välis-Eestit. XXI (2016), lk 53.

Maksim, Tiit; Utno, Leili.

Välis-Eesti Päev 2014 Tallinnas. XX (2015), lk 47–50.

Maldre, Jaan

Peterburi Eesti Kultuuriselts “Estonia” sai viie aastaseks. XIV (nr 3 1997), lk 23–27.

Margus, Malev

Eesti päritolu metsateadlased välismaal. XIII (september 1996), lk 58–60.

Eesti päritolu metsateadlased välismaal [järg]. XIV (nr 1 ja 2 1997), lk 49–51.

Eesti päritolu metsateadlased välismaal [järg]. XIV (nr 3 1997), lk 31–33.

Martin, Jüri

Eesti Teadlaste Kongress 1996 ehk Eesti teaduse 20. sajandi lõpu tomograafia. XVIII (2013), lk 17–19.

Kaasaegsete suhe loodusega. XXIV (nr 2 2019), lk 46

Meder, Jens

Majanduspoliitikast ja selle rakendusest Uus-Meremaal. XIII (september 1996), lk 41–42.

Mikelsaar, Raik-Hiio

Õrn ööbik, kuhu tõttad sa? XX (2015), lk 16–20.

Mäeltsemees, Sulev

Kohaliku omavalitsuse kohast Eesti Vabariigi loomisel ja taastamisel. XXIII (2018), lk 32–36.

Nigesen, Kersti

Vanalinna Hariduskolleeegium. XIII (juuni 1996), lk 28–30.

Noodapera, Riina

Gotlandi eestlastest. XX (2015), lk 36–42.

Noor, Heino

Miks Eestis pole kommunismiohvrite memoriaali? XIV (nr 1 ja 2 1997), lk 5–7.

Nõmmik, Tõnis

Eesti Luterlik kirik välismaal 1944–2010. XXII (2017), lk 31–39.

Nõu, Helga

Ajakirjast “Välis-Eesti”. XIII (september 1996), lk 62.

Ojalo, Hanno

Landeswehri sõda ja Eesti sõjalaevastik Riia all – kummaline edulugu. XXIV (2019), lk 28–36.

Ojasoo, Arnold

Välis-Eesti Ühingu juhatusele. XV (2005), lk 76–78.

Oksaar, Els

Keel vaimse koduna. XIII (september 1996), lk 46–49.

Olesk, Peeter

Kodu-Eesti, Pagulas-Eesti, Välis-Eesti, küüditatud Eesti. XV (2005), lk 51–55.

Oll, Aadu; Haruoja, Merle

Inimõiguste Instituut Eestis. XIV (nr 1 ja 2 1997), lk 9–10.

Pajumaa, Elsa

Tallinna Teadlaste Maja. XIII (juuni 1996), lk 34–37.

Koondportree visand. XIV (nr 1 ja 2 1997), lk 20–21.

Pajur, Ago

28. november – kas iseseisvuspäev? XXIII (2018), lk 3–10.

Paljak, Ivar

Mõtteid väliseestluse tulevikust. XIII (september 1996), lk 26–28.

Papp, Ülle-Marike

Eesti naiste ja meeste erinev staatus: faktid ja tõlgendused. XXII (2017), lk 14–17.

Plauca, Aiva

Eestikeelne haridus Riias läbi mitme sajandi. XXIV (2019), lk 40–43.

Puur, Allan; Sakkeus, Luule

Eesti rahvastikuareng: prognoos aastani 2100. XXII (2017), lk 5–13.

Rannit, Aleksis

Helid. XXIII (2018), lk 40.

Rast, Aadu

Kelle inimõigusi meil rikutakse? XIV (nr 1 ja 2 1997), lk 8–9.

Raud, Kai

ESTOd läbi aegade. XIII (september 1996), lk 30–31.

Raudsepp, Jüri

Eestluse idee võimalikkusest. XV (2005), lk 34–40.

Kahest taasiseseisvunud Eesti Vabariigile pühendatud teaduskonverentsist. XVIII (2013), lk 8–11.

Totalitaarsed sektid Eesti kultuuriruumis. XIX (2014), lk 43–53.

Arvamus: Raadil asuvast Eesti Rahva Muuseumist enne ja nüüd. XXI (2016), lk 17–20.

Islamialdis Euroopa ja õigeusklik Venemaa. XXII (2017), lk 40–50.

Eesti ühiskond – meenutusi, mõtteid ja võrdlusi. XXIII (2018), lk 37–40.

Vabadussõjalaste mälestus ja meie silmakirjalikkus. XXIV (2019), lk 56–57.

Raukas, Anto

Balti Assamblee kultuuripreemiad. XIII (juuni 1996), lk 31–32.

Geoloogia Instituudi esimene poolsajand. XIV (nr 1 ja 2 1997), lk 11–13.

Militaarpärand on Eesti kultuuripärandi lahutamatu osa. XIX (2014), lk 28–33.

Mis teeb Eesti teadlastele praegu muret? XXII (2017), lk 81–82.

Reiljan, Janno

Eesti majanduse ülekuumenemine. XIV (nr 3 1997), lk 11–13.

Reinpuu, Ene-Mai

50 aastat eestlust Adelaide's. XIV (nr 1 ja 2 1997), lk 41–42.

Reinpõld, Endel

New Yorgi Eesti Haridusselts. XV (2005), lk 67–69.

Riisalo, Katre

Eesti laulupidude 150. aastapäevale pühendatud näitus. XXIV (nr 2 2019), lk 3

Ristikivi, Karl

Meie juured ei ole lapsepõlves. XIV (nr 3 1997), lk 65.

Roosaare, Jaak

Väliseesti suvepäevad Vormsi saarel. XIII (juuni 1996), lk 53–55.

Rosenberg, Viive

Eesti Taimibiotehnika Uurimiskeskus. XIII (september 1996), lk 8–13.

Rüütel, Arnold

Rahvuse püsijäämine sõltub ühiskonna tasakaalustatud arengust. XIV (nr 3 1997), lk 5–7.

President Arnold Rüütli tervituskõne Välis-Eesti VII kongressile 3. juulil 2014 Tallinnas. XX (2015), lk 22–24.

Arnold Rüütli kõne Eesti Vabadussõja alguse 100. aastapäeva tähistamise sümposiumil 24. novembril 2018. XXIV (2019), lk 3–4.

Rüütel, Ingrid

Pärimuskultuur tänapäeva ühiskonnas. XV (2005), lk 5–10.

Saava, Merileid

Eesti Teadlaste Kongressi korraldamise idee oli suurepärane. XIII (september 1996), lk 7.

Sakkeus, Luule

Peamised muutused Eesti rahvastiku arengus – ette- ja tahavaade 200-aastasest raamistikus. XXIII (2018), lk 11–20.

Salasoo, Inno

ESTOod peaksid välismaal edasi kestma. XIV (nr 1 ja 2 1997), lk 57.

Salo, Vello

Eestlus ja kristlus. XIII (juuni 1996), lk 7–12.

Scott, Ella

Minu aasta vahetusõpilasena Eestis. XXIV (nr 2 2019), lk 37

Sepp, Kalev

Portlandi ja USA Lääneranniku eestlus. XXIV (nr 2 2019), lk 32

Sipp, Kalju

Talgud Pajupea küla Taaralaskemäel. XXI (2016), lk 62–63.

Spolite-Jansone, Ieva

Läti Vabariik 100. Kultuurialane koostöö Eestiga. XXIV (2019), lk 38–39.

Suurmaa, Lauri

Välis-Eesti Ühingu tegevus aastatel 1928–1940 ja seda kajastavad arhiivimaterjalid Eesti Rahvusarhiivis. XVIII (2013), lk 33–64.

Tallinna vanalinn kui osa maailma kultuuripärandist. XIX (2014), lk 3–13.

Kas Eesti Riik toimib hästi? Intervjuu akadeemik Anto Raukasega. XX (2015), lk 1–5.

Minu õde ja vend peredega välismaal. XXI (2016), lk 46–47.

Eesti riikliku iseseisvuse järjepidevuse idee alalhoidmisest paguluses. XXIII (2018), lk 41–45.

Zajedova, Iivi

Väliseestlaste suurüritused ja nende roll omakultuuri hoidmisel. XX (2015), lk 43–46.

Zigmunde, Alida

Naabritel lätlastel ja eestlastel on palju ühist. XXIII (2018), lk 49–52.

Žigurs, Juris

Menukaim külalisesineja Elsa Maasik Riia ooperis. XXIV (nr 2 2019), lk 41

Talvik, Heiti

Legendaarne, XXI (2016), lk 56.

Tamm, Eino

Väikeriik maailmapoliitikas. XIII (juuni 1996), lk 25–26.

Eesti ja Läti merepiirist. XIII (september 1996), lk 25.

Eesti ja Euroopa Liit. XIV (nr 1 ja 2 1997), lk 15–16.

Tamm, Evelin; Paljak, Ivar

Kolmveerand sajandit eesti teadlaste koostööd Rootsis. XXIII (2018), lk 45–49.

Tarto, Enn

Euroopa koostöö ja uued julgeoleku ning stabiilsuse kontseptsioonid Euroopas. XIII (juuni 1996), lk 23–24.

Tedre, Peeter.

Ühe kodu lugu. XIV (nr 1 ja 2 1997), lk 58–59.

Toomepuu, Jüri

Vabadussõjalased ja vaikiv ajastu Eesti ajaloos. XXII (2017), lk 18–25.

Traat, Mats

Vaheajal; Kokteil. XIII (juuni 1996), lk 27.

Välis-Eestile Anno Domine 2015. XX (2015), lk 50.

Kodulugu. XXIV (2019), lk 57.

Tralla, Olev

Ristiusu vaimsete väärtuste ellurakendus. XXIII (2018), lk 66.

Utno, Leili

Toimetaja veerg. XIII (juuni 1996), lk 1–2.

Head kordaminekut, Eesti Teadlaste Kongress! XIII (juuni 1996), lk 56.

Toimetaja veerg. XIII (september 1996), lk 1–2.

Toimetaja veerg. XIV (nr 1 ja 2 1997), lk 1–2.

Vabadussammas Tallinna! XIV (nr 1 ja 2 1997), lk 3–4.

Eestlased Austraalias. XIV (nr 1 ja 2 1997), lk 25–33.

Toimetaja veerg. XIV (nr 3 1997), lk 1–2.

Eesti majanduspoliitikast. Intervjuu Eesti majandusministri Jaak Leimanniga. XIV (nr 3 1997), lk 8–11.

Vabadussamba rajamine Tallinna vajab toetust. XIV (nr 3 1997), lk 3.

Toimetaja veerg. XV (2005), lk 2–4.

Eesti diasporaa 21. sajandil. XV (2005), lk 41–42.

Välis-Eesti Ühing ja Välis-Eesti Kongressid. XV (2005), lk 56–60.

Toimetaja veerg. Välis-Eesti Ühing 80. Eesti Vabariik 90. Riia Eesti Hariduse ja Abiandmise Selts 100. XVI (2008), lk 1–2.

Eestlaste väljarändest ja Välis-Eesti Ühingu ajaloost. XVI (2008), lk 3–13.

Lõpetuseks. XVI (2008), lk 64.

Välis-Eesti Ühingu. Ars longa... XVII (2010), lk 63.

Toimetaja veerg. XVIII (2013), lk 1–2.

Teaduskonverents “Tagasi Eestisse” Tallinna Ülikoolis 24. aprillil 2013. XVIII (2013), lk 4.

Väliseestlased ja Välis-Eesti Kongressid. XVIII (2013), lk 12–16.

Euroopa 2014. a. kultuuripealinn Riia. XIX (2014), lk 20–27.

Rahvastiku rändevood suunamas Eesti arengut. XIX (2014), lk 59–62.

Arhiivimaterjale Välis-Eesti arhiividest. XIX (2014), lk 62–64.
Kakskümmend aastat taasasutatud Välis-Eesti Ühingu tegevust. XX (2015), lk 6–11.
Arvamus ja tänuavaldus Välis-Eesti Ühingu koostööpartneritele. XX (2015), lk 12.
Kokkuvõte. XX (2015), lk 63.
Külalisetendus Lätist. XX (2015), lk 51–53.
Toimetuse veerg. XXI (2016), lk 1–2.
Diplomaatiline murrang 1992. a. juulis tippkohtumisel Helsingis. XXI (2016), lk 9–12.
Austraalia eestlane Glory Toom. XXI (2016), lk 37–38.
Kodukoht. XXI (2016), lk 51–52.
Toimetuse veerg. Pühendatud Eesti Vabariigi 100. aastapäevale. XXII (2017), lk 1–2.
Eesti Vabariigi neljas President pr Kersti Kaljulaid. XXII (2017), lk 3–4.
Välis-Eesti Päev 26.11.2016 Tammsaare Muuseumis Tallinnas. XXII (2017), lk 64–65.
Toimetuse veerg. XXIII (2018), lk 1–2.
Estofiile Riias. XXIII (2018), lk 53–58.
Tänuavaldus Välis-Eesti kongresside tegijaile ja osavõtjaile. XXIII (2018), lk 67.
Toimetaja veerg. XXIV (2019), lk 1–2.
Välis-Eesti Päev 24. novembril 2018 Tallinnas. XXIV (2019), lk 37.
Tänuavaldus autoritele. XXIV (2019), lk 64.
Eesti laulupidudest sündinud kongressid. XXIV (nr 2 2019), lk 24
Tähelepanu vääriv Tõnu Õnnepalu raamat „Aaker“. XXIV (nr 2 2019), lk 44
Utno, Leili; Martin, Jüri
Eesti Teadlaste Kongress. XIII (september 1996), lk 5–6.

Vaino, Maarja

“Tõe ja õiguse” aasta ning Tammsaare irratsionaalsuse poeetika. XXII (2017), lk 66–70.
Eesti keele aasta puhul. XXIV (2019), lk 44–47.

Valton, Arvo

Eestlus soome-ugri liikumises. XV (2005), lk 11–15.

Varrak, Toomas

Tartu rahuleping ja tänane Eesti. XV (2005), lk 28–33.

Tartu rahuleping, uus piirileping ja suhted Venemaaga. XXI (2016), lk 3–8.

Poliitikateaduslikke marginaale vabadussõjalaste liikumisest ja K. Pätsi vaikivast ajastust. XXII (2017), lk 26–30.

Demokraatia teooria ja praktika. XXIII (2018), lk 21–27.

Veber, Karl

Välis-Eesti Ühingu, selle minevik ja olevik. XIII (juuni 1996), lk 38–42.

Viik, Tõnu

Struve kaar. XIX (2014), lk 13–19.

Viupe, Mare

Ühe Läti eestlanna elutee ja kaaslased. XVI (2008), lk 52–63.

Välis-Eesti Ühingu juhatus

Välis-Eesti Ühingu tegemistest 2010. aastal. XVII (2010), lk 64.

Välis-Eesti Ühingu tegevusest 2016. aastal. XXI (2016), lk 57–58.

Kutse Välis-Eesti Päevale 26. novembril 2016. XXI (2016), lk 59.

[Üleskutse.] Toetagem Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia suure kontserdisaali ehitamist. XXI (2016), lk 65.

Välis-Eesti Ühingu üritused aastal 2017. XXII (2017), lk 85.

Kutse Välis-Eesti Kongressile 3. juulil 2019. XXIV (2019), lk 65.

Välis-Eesti Päeva 30.11.2019 kutse ja kava. XXIV (nr 2 2019), lk

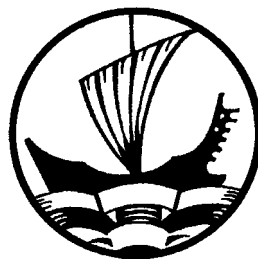
VÄLIS-EESTI ÜHING

Reg. nr. 80075420

Asutatud 1928. a. Tallinnas

Taasasutatud 1995. a. Tallinnas

Ref. VEÜ 17-19, 11.11.2019

KUTSE

Austatud VEÜ liikmed ja sõbrad!

Palume Teie osavõttu Välis-Eesti Päeva tähistamisest **30. novembril 2019 algusega kell 11.00** Rahvusraamatukogu kuppelsaalis, II korrus, Tõnismägi 2, Tallinnas.

Kavas:

11.00 Osavõtjate registreerimine.

Tervitused:

11.20 Eesti rahvastikuminiistri pr **Riina Solmani** tervitus ja Välis-Eesti Päeva tähistamise lahtimõtestamine.

11.40 Kiili gümnaasiumi vahetusõpilane **Ella Scott** (Austraalia) loeb ette A. H. Tammsaare testamendi "Truudus", mille autor kirjutas Eesti rahvale detsembrikuus 1939.

A. H. Tammsaare teksti lugemine on Tallinna Teadlaste Maja ja Välis-Eesti Ühingu ühine algatus Eesti kirjanduse ühislugemisega lähendada Eesti diasporaad kodumaale seoses dr Jaak Kiviloogi (Soome) ettepanekuga.

11.50-12.20 Eesti TA **akadeemiku Jüri Martini** kaasaegsetele kliimamuutustele pühendatud ettekanne „Biosfäär. Noosfääri pahupool“.

12.20-12.40 Arutelu kliimamuutuste teemal.

12.40-13.30 Ajakirja „Välis-Eesti“, **2019 XXIV väljaande nr. 2** esitlemine.

Ajakirja uus number on pühendatud Eesti laulupidude 150. aastapäevale ja laulupidulistele. Kommenteerivad autorid, sh Eesti Rahvusraamatukogu humanitaaria ja kunstide osakonna juhataja Katre Riisalu ja Välis-Eesti Ühingu juhataja dr Leili Utno.

Ajakirja saavad end osavõtjaks registreerunud kätte kohapeal.

Tutvumine VEÜ kirjastuse „Välis-Eesti“ 1996–2019 väljaannetega.

13.30-14.00 Kohviaeg. Osavõtjate pildistamine.

Välis-Eesti Päeva lõpetamine.

Palume osavõtjaks **registreeruda** e-posti aadressil: leiliutno@valiseesti.org või telefonil 372 503 5269 **kuni 22. novembrini 2019.**

Lugupidamisega, Välis-Eesti Ühingu juhatus

11. novembril 2019, Tallinnas

Infot: www.valiseesti.org

TRUUDUS

A. H. Tammsaare

Truudus on üks neid inimlikke voorusi, mida ülistavad luuletajad, usukuulutajad, ajaloolased, riigimehed ja moraaliõpetajad. Üteldakse: mis maksab sõprus, mis armastus, kui ta pole truu. Sellepärast tähendab suur sõprus ikka truud sõprust ja suur armastus ikka truud armastust.

Ilma truuduseta ei saa olla ei perekonda, ei mingit ühingut, ühiskonda ega riiki, isegi mitte röövjõuku. Niipea kui kakski kokku heidavad, et ühiselt midagi toimetada, on esimeseks eelduseks, et nad teatud määralgi teineteist usaldavad – et nad oma lubadustele ja kohustele truud on, muidu pole vähimgi koostöö, kooselu võimalik.

Eriti tähtis on usaldus ja truudus rahvaste ja riikide elus ajaloo rasketel silmapilkudel. Õnnelikud on need maad ja rahvad, kes jäävad iseendale truuks sisemisest veendumusest.

Sest truudust võib nõuda ka hirmuga. Pole vaja, arvavad mõned, et inimene oleks truuduse tarvilikkuses veendunud, aitab sellestki, kui ta kardab karistust, mis teda tabab, kui ta murrab truudust.

Ometi on sageli nõnda, et truuduse murdmine ei too mingit karistust ei riiklikus, rahvuslikus ega eraelus. Jäetakse oma maa ja rahvas maha, et võita uusi isiklikke hüvesid. Mis on nende karistus? Ehk ainult mahajääjate põlgus, ei muud midagi. Hirmutab see kedagi? Pole sellest kuulda olnud.

Sellepärast, kui tahame end tõelikult aidata, peame kasvatama sise- mist veendumust, et ainuke meie õige pääsetee on truuduses oma maa, oma rahva, oma keele, oma kultuuri, oma omapära vastu. Kui meil see tötundmine puudub, siis ei või meid keegi aidata, sest me oleme nagu hunnik liivateri, mida tuulepuhang lennutab, või nagu suits, mis hajub ilmaruumis.

A. H. Tammsaare. Truudus. – *Eesti Noorus*, 1939, nr 12; 1940, nr 3. Vt A. H. Tammsaare. *Publitsistika*. 3: (1926–1940). (Kogutud teosed 17.) Koost. Linda Uustalu. Tallinn: Eesti Raamat, 1990, lk 252.

VÄLIS-EESTI ÜHINGU AJAKIRI • ASUTATUD 1928

